JOHN WESLEY

AF

W. McDONALD

MED ETT FÖRORD AF

BISKOP W. F. MALLALIEU
TEOL. DR.

ÖFVERSÄTTNING FRÅN ENGELSKAN

STOCKHOLM
METODISTKYRKANS BOKFÖRLAGS
AKTIEBOLAG

JOHN WESLEY

AF

W. McDONALD

MED ETT FÖRORD

AF

BISKOP W. F. MALLALIEU
TEOL. DR.

ÖFVERSÄTTNING FRÅN ENGELSKAN

»Det bästa af allt är, att Gud är med oss.»
Wesley.

STOCKHOLM
METODISTKYRKANS BOKFÖRLAGS AKTIEBOLAG.

STOCKHOLM
O. L. SVANBÄCKS BOKTRYCKERI 1901

FÖRORD.

Ju längre tiden för oss bort från Wesleys dagar, desto större synes han blifva. De flesta människor på hans tid förstodo honom icke; de fattade ej hans storhet; de förutsågo icke det inflytande, han skulle utöfva på kommande generationer. Han har nu varit död i öfver ett hundra år; men det är ingen öfverdrift att säga, det han är hundra gånger större och mäktigare i den mänskliga verksamhetens stora rike, än han var vid sin död. Så långt vi kunna dömma, skall utvecklingen af denne underbare mans storhet fortfara under kommande tidsåldrar.

John Wesley var väl uppfostrad. Så långt vi veta, voro hans förfäder af saxisk härkomst och utgjorde den bästa typen af det engelsk-saxiska folket. På haf eller på land, som diplomat eller statsman skulle han hafva gjort sig mycket bemärkt. Han var en af sin tids mest berömda lärde. Han var en språkkännare som få, metafysiker och filosof. Han egde en sällspord förmåga att för de högsta och bästa ändamål bruka allt hvad han visste. Han var ett snille. Ett snille gagnar sin omgifning, behärskar omständigheterna, gör gamla ting nya, rödjer väg för mänskligheten i dess framåtskridande. På grund af dessa egenskaper och karaktärsdrag skola män-

niskor aldrig tröttna på att läsa om hans lif och verksamhet och aldrig upphöra att skrifva om denne underbare man, som föddes i det ringa herdetjället i Epworth, i midten af Lincolnshires nästan okända trakter.

Vi hafva många lefnadsteckningar öfver John Wesley, af hvilka Tyermans troligen är den mest fullständiga, men på samma gång den minst lästa. Den innehåller alla agnarna såväl som mycket hvete. Hvad vi nu behöfva är en lefnadsteckning, som på ett kortfattadt sätt gifver oss de viktigaste fakta ur Wesleys långa lefnadslopp; som tydligt framhåller hufvudpunkterna uti de evangeliska sanningar, som han omfattade; som gifver en tydlig framställning af hans personliga religiösa erfarenheter och likaledes om hvad han utförde för sin tid och för kommande generationer samt genom hvilka medel han utförde det.

Detta lilla arbete skall säkerligen motsvara alla dessa fordringar, och en omsorgsfull läsning af dess blad skall ställa läsaren i nära beröring med en af de störste religiösa och sociala reformatorer, som världen någonsin egt. Detta arbete är sådant, att det bör kunna läsas till stort gagn af alla metodister. Isynnerhet skall läsningen däraf blifva en hjälp för de unga, särskildt medlemmarna af våra epwortföreningar. Det är visst, att denna läsning skall gifva dem en klarare och fullständigare öfverblick af hans lif och verksamhet, som är vårt samfunds grundläggare; och en sådan öfverblick skall tydligen bidraga till att leda dem till en djupare religiös erfarenhet och egga dem att eftersträfva ernåendet af ett högre andligt lif samt inspirera till nya ansträngningar för alla människors frälsning. John Wesley visste, att mänskligheten blifvit återlöst

genom vår Herre Jesu Kristi lidande och död. Han visste, att hvarje återlöst själ kunde blifva frälst. Han visste, att det var hans kallelse att bringa den återlösta mänskligheten till Kristi fötter. Gifve Gud, att alla hans efterföljare finge mera del af denna trefaldiga kunskap och att de, genom läsandet af detta lilla arbete, blefve ledda till att ånyo inviga sig för fullbordandet af det öfvermåttan ärorika företag, för hvilket han lefde och verkade. O, att alla metodister följde John Wesley, såsom han följde Kristus!

W. F. Mallalieu.

FÖRETAL.

Vår enda afsikt med utgifvandet af detta lilla arbete har varit att möta ett, som vi anse, verkligt behof — en kortfattad framställning af John Wesleys lif och verksamhet; en framställning som innefattar de väsentligaste händelserna uti hans lif, i en så sammandragen form, att den snart kan genomläsas och blifva lätt ihågkommen af alla; icke så kostsam, att icke äfven de mindre bemedlade skola kunna förskaffa sig den, och icke så stor, att det skulle fordras mycken tid för sådana som är mycket upptagna af arbete att aktgifva på dess innehåll.

Vi hafva sökt att gifva våra läsare en trogen bild af denne märklige man — hans födelse, tidigare lif, omvändelse, underbara andliga verksamhet, *hvad* han gjorde och *huru* han gjorde det, de läror han förkunnade, de förföljelser han utstod och hans triumferande slut.

Det skall visas, att John Wesley var den märkvärdigaste personen i det adertonde århundradet, att inflytelsen af hans lif är långt mäktigare för det goda i dag än någonsin tillförene och att denna inflytelse skall förökas — om hans efterföljare äro trogna sin uppgift — till tidens slut.

W. McDonald.

JOHN WESLEY.

I KAPITLET.

Född i bekymmersam tid.

Under sista delen af det sjuttonde århundradet och i början af det adertonde var England skådeplatsen för flera upprörande tilldragelser. Ödesdigra krigsmoln voro hopade öfver landet. Marlborough hade vunnit en rad af lysande segrar på kontinenten, och detta hade fyllt nationens hjärta med en krigisk ande.

Engelsmännen hade vid denna tid en instinktmässig fasa för påfvedöme och tyranni. De hade störtat konungen, Jakob II, från tronen, på grund af att han var katolik och en tyrann; och nu gjorde hans sonson, Charles Edward, hvarje möjligt försök att återvinna tronen. Till råga på denna olyckliga ställning voro Frankrikes och Spaniens flottor vid Englands kuster, redo att vid lägligt tillfälle göra anfall. Järnvägar och telegraf voro okända vid denna tid, och som det endast fanns mycket ofullständiga postförbindelser, kunde tillförlitliga underrättelser blott sparsamt erhållas. Under sådana förhållanden är det icke underligt, att besynnerliga och öfverdrifna rykten skulle åstadkomma oro och en allmän förskräckelse bland folket.

Det var äfven ett otrons tidehvarf. Ringaktning för bibeln och den kristna religionen rådde bland alla folkklasser. Hobbes, med sin skorpiontunga; Toland, med sitt katolik-förgiftade hjärta; Tindal, med en otros-dolk dold under en kappa af sammanblandad romanism och protestantism; Collins, med ett sinne fullt af hat emot den kristna religionen; Chubb, med sitt deistiska försåt, och Shaftesbury, med sin platoniska skeptism, genomträngd af kvickheter och sarkasm, — dessa tillsammans med sina fördärfvade bundsförvandter skapade detta otrostidehvarf. Kristendomen var allestädes framhållen blott för att offentligen förkastas och förlöjligas.

Därtill kom äfven, att kyrkan, som skulle vara världens ljus, nu befann sig uti det mest sorgliga tillstånd. Förakt för religionen samt andlig likgiltighet hade intagit såväl prester som folk, och predikanterne sofvo öfver den undergång, som hotade kyrkan; i många fall påskyndade de själfva genom sin öppna otro tiden för kyrkans undergång.

Statskyrkan blundade för allt detta. Hon egde stor makt men liten fromhet. Helighetens klädnad hade fått gifva vika för hennes presterliga dräkter; hennes bönebok hade helt och hållet utsläckt den allvarliga själens andedräkt, som bringar hjärtat i innerlig förening med den Korsfäste. Andligheten hade hardt nära funnit en graf, från hvilken det såg ut som det icke skulle blifva någon uppståndelse. Isaac Taylor säger: »Kyrkan hade blifvit ett andligt system, under hvilket Englands folk hade hemfallit åt hedendom».

Det fanns dock några få, hvilka bittert sörjde öfver detta sakernas tillstånd. Biskop Burnet »var full med dystra tankar.» Biskop Butler beklagade, att kyrkan blifvit ett ämne för hån och begabberi. Guyse säger, att »predikanter och folk voro tillfredsställda med att ställa Kristus å sido.» Hurrion ser »tro, glädje och kristligt nit höljdt i ett tjockt moln». Taylor förklarar, att »Anden hade blifvit bedröfvad och förolämpad genom det afskyvärda fördärf, som var rådande;» under det den gode

doktor Watts klagande sjunger om det »fattiga, döende tillstånd, uti hvilket de lefde, hvilka bekände sig vara Jesu vänner». Den ansedda tidskriften *North Brittish Review* säger: »Aldrig har ett århundrade börjat i England så fattigt på själ och tro. Puritanerna voro begrafna, och metodisterna voro icke födda».

Sådant var tillståndet i England, då i Epworth den 17 juni 1703 åt Samuel och Susanna Wesley föddes en son — John Wesley.

Samuel Wesley, Johns fader, var under några och fyrtio års tid kyrkoherde i församlingen i Epworth. Han var en hederlig, samvetsgrann, sträng gammal engelsman — en trognare medborgare hade aldrig hållit sig fast vid det brittiska lejonets man än han. Han var alltid fattig, men alltid ärlig. Ofta var han i fängelse för skuld och lika ofta befriad därur genom frivilliga gåfvor från hertigen af Buckingham, ärkebiskopen af York, drottningen och andra. »Ingen människa», säger han, »har arbetat redligare för sitt bröd än jag har gjort, och ingen har haft ett besvärligare lif.»

Han var icke konservativ i politiken. På det mest varma sätt försvarade han prins William af Orange och betraktade honom såsom en fullkomlig motbild till Jobs krigshäst. I gengäld för denna sin hjälp fick han mottaga sina församlingsbors anathema. De dödade hans ko, skuro benen af hans hund, brände upp hans lin, och tvänne gånger antände de hans hus. Tyerman säger, att han var »lärd, arbetsam och gudfruktig». Han var äfven känd som en god poet och framstående kommentator samt egde ett godt namn som skriftställare.

Susanna Wesley, Johns moder, hade ett lynne, som var helt och hållet motsatsen till hennes mans. Hon säges hafva varit skön, älskvärd, uppoffrande, energisk och i besittning af god bildning. Hon var mycket hemmastadd i grekiska, latinska och franska språken, och hon var moder till nitton barn. Doktor Adam Clarke säger om henne: »En sådan kvinna har jag, då man tager allt i

betraktande ej läst om, ej heller har jag varit bekant med någon som liknat henne. Många kvinnor hafva handlat berömvärdt, men Susanna Wesley har öfverträffat dem alla.»

Hon ombesörjde själf sina många barns undervisning — och »en sådan familj», fortsätter doktor Clarke, »har jag aldrig läst om, hört talas om eller känt; ej heller har från Abrahams och Saras dagar eller från Josefs och Marias från Nazaret dagar funnits en familj, till hvilken mänskligheten stått i så stor tacksamhetsskuld.» Hade icke Susanna Wesley varit John Wesleys *moder*, är det troligt, att John Wesley aldrig skulle hafva blifvit metodismens grundläggare.

II KAPITLET.

Wesleys tidigare lif.

Under de första elfva åren af Wesleys lif hände icke något vidare värdt att omnämnas, med undantag af, att han vid fem års ålder såsom genom ett underverk blef räddad ur det brinnande hus, i hvilket han sof. Från den stunden trodde hans fader, att Gud hade bestämt honom för något särskildt verk, och ett liknande intryck följde äfven John under hela hans ungdomstid. Vid åtta års ålder insjuknade han i kopporna och var nära döden.

Wesleys uppfostran under hans tidigare år var förnämligast öfverlämnad åt hans moder. Han var mycket allvarlig; hans uppförande var så stadgadt och hela hans lif sådant, att han redan vid åtta års ålder af sin fader tilläts deltaga i firandet af Herrens nattvard.

Efter att hafva lämnat sin faders vaksamma blick och den ömma, kärleksfulla vård och undervisning, som hans moder gifvit honom, inträdde han vid omkring elfva års ålder i den bekanta Charterhouse-skolan i London. Under vistelsen där fick han tillräcklig hjälp för sitt underhåll af hertigen af Buchingham, som synes hafva varit en varm vän till hans fader. Här stannade han omkring sex år och, ehuru helt ung, utmärkte han sig i hvarje studie-ämne, åt hvilket han egnade sig. Han undgick dock icke stickord från dem af hans kamrater, hvilka voro mera gynnade än han; men han bar allt detta med ödmjukhet och led tåligt orättvisor.

Tyerman, som synes hafva letat efter hvarje fläck på denna uppgående sol, är djärf nog att säga, det Wesley »förlorade den gudsfruktan, som hade utmärkt honom under hans barndomsdagar. Han inträdde i Charterhouse-skolan som ett helgon och lämnade den som en syndare». Vi kunna dock icke finna denna af Tyerman märkta förändring till det sämre uti något af de vittnesbörd, som lämnats honom af andra. Föröfrigt är det icke bevisadt, att Wesley någon gång till den tiden erfarit Guds frälsande nåd på sin själ, och vi äro därför icke i stånd att fatta, huru han kunnat förlora den. Det kan icke vara något tvifvel underkastadt, att han vid denna tid var en syndare. Men under det han bekänner att han var en syndare, förklarar han, att »hans synder icke voro förargelseväckande i världens ögon». I stället för att vara en ogudaktig gosse, såsom Tyerman framställer honom, förklarar han själf: »Jag läste forfarande den heliga skrift och läste mina morgon- och aftonböner, och det som jag nu hoppades på för att blifva frälst var: 1) att jag icke var så dålig som andra människor; 2) att jag tyckte om religionen; och 3) att jag läste min bibel och mina böner samt besökte Guds hus.»

Skulle en oomvänd ung man i denna tid vid någon af våra högskolor eller något seminarium låta förstå, att han läste sin bibel, bad morgon och afton, besökte Guds hus regelbundet, deltog i de olika andaktsöfningarna, gick till nattvarden och visade intresse för Guds sak — hvem skulle väl säga, att en sådan ung man »inträdde i skolan som ett helgon och lämnade henne som en syndare?» Det kan icke bevisas, att Wesley under sin sex-åriga vistelse i Charterhouse-skolan någonsin hängaf sig åt dåliga vanor eller blef en uppenbar syndare. Ett under är det i sanning, att han, omgifven som han var af ett så fördärfvadt och fördärfvande inflytande, icke blef helt och hållet moraliskt ruinerad.

Vid sjutton års ålder inträdde han i Kristus-kollegiet i Oxford. Här stannade han omkring fyra år. Medlen

för hans underhåll voro mycket begränsade. Hans moder beklagade, att han från hemmet ej kunde vänta någon hjälp. Så lyder ett hennes bref:

»Käre John! Jag är orolig, emedan jag under en tid ej hört något från dig. Om än allting fattas, hoppas jag dock att Gud icke skall öfvergifva oss. Vi hafva ännu hans goda försyn att lita på. Käre John, fäll icke modet! Gör din plikt. Studera flitigt och hoppas bättre dagar. Kanske, när allt kommer omkring, skola vi kunna plocka upp några få smulor åt dig före slutet af året.

Käre John, jag beder den allsmäktige Guden välsigna dig.

Susanna Wesley.»

Detta visar tydligt, att föräldrarna ofta befunno sig i ekonomiskt trångmål, men äfven att de hade en fast förtröstan på Gud.

När Wesley var tjugoett år gammal och fortfarande student i Oxford, »syntes han vara», säger en författare, »en ömhjärtad och skarpsinnig student; en yngling med den finaste klassiska smak och med de mest frisinnade och manliga tänkesätt». I september månad samma år, 1725, ordinerades han af biskop Potter till diakon, och i mars påföljande år blef han vald till ledamot af Lincoln-kollegiet.

I denna nya och upphöjda ställning hängaf han sig åt studier af de grekiska och romerska historieskrifvarnes och poeternas arbeten, logik, sedelära, filosofi, talekonst samt hebreiska och arabiska språken. Han fulländade sin kunskap i franska, och han både talade och skref latin med en förvånande skicklighet. Han egnade äfven stor uppmärksamhet åt medicinska studier.

Då hans faders helsa blef vacklande, blef John hans biträde. Han synes dock icke hafva haft några högre tankar om sin faders hjord, ty han beskrifver den såsom bestående af »opolerade människor, slöa som åsnor och oemottagliga som stenar». Men under tre års tid verkade han nitiskt där och predikade lagen såsom han då fattade den. Sedermera återvände han till Oxford och blef utnämnd till lärare i Lincoln-kollegiet.

III KAPITLET.

Uppkomsten af den heliga klubben.

Det var under den tid, som Wesley vistades vid universitet i Lincoln, som hans religiösa verksamhet tog sin början, en verksamhet, hvilken alltid har betraktats som den mest underbara religiösa rörelse i den moderna tiden. En hvar, som närmare betraktar dess ringa begynnelse, dess hastiga utvecklig, dess institutioner dess nuvarande makt och verksamhet, dess framstående ställning och framtidsutsikter, måste erkänna, att verket icke kan vara af människor, utan måste vara af Gud.

Den unge studentens hjärta blef helt och hållet förändradt genom läsandet af böckerna »*Kristi efterföljelse*» af Thomas á Kempis och »*Regler för ett heligt lif och en helig död*» af Jeremias Taylor. Från den förstnämnda boken lärde han att uppriktighet i afsikter och renhet i böjelser voro de själens vingar, utan hvilka han aldrig skulle kunna uppstiga till Gud; och vid läsandet af den andra boken beslutade han att helga hela sitt lif åt Gud. Han var fast öfvertygad, att det icke fanns någon medelväg; hvarje stund af hans lif måste vara ett offer åt Gud eller åt honom själf. Från den tiden blef hela hans lif förändradt. Till hvilken välsignelse dessa två arbeten varit skall först evigheten uppenbara. Law's »*Allvarlig kallelse*» och »*Kristlig fullkomlighet*» voro äfven till stort gagn för hans andliga lifs utveckling.

Ett litet sällskap bildades nu af sådana, hvilka bekände sig söka hela det sinne som var i Kristus. Antalet

var i början endast fyra, men snart ökades det till sex, sedan till åtta o. s. v. Dess ändamål var helt enkelt deras ömsesidiga uppbyggelse. De läste klassikerna om veckodagarna och bibeln på sabbaten. De bådo, fastade, besökte de sjuka, fattiga och fångarne i fängelset. De voro närvarande vid dödsdömdes afrättningar för att meddela dessa andlig tröst. Namnen på dessa märkvärdiga reformatorer voro: John och Charles Wesley, Robert Kirkham, William Morgan, George Whitefield, John Clayton, J. Broughton, B. Ingham, J. Harvey, J. Whitelamb, W. Hall, J. Gambold, C. Kinchin, W. Smith, Richard Hutchinson, Christopher Atkinson, Salmon, Morgan, Boyse jämte några andra.

Som det kunde förväntas, blefvo de förlöjligade och hånade af sådane som hade ett motsatt sinnelag och hvilka icke kunde fatta bevekelsegrunden till ett sådant religiöst lif. De blefvo på spe kallade »sakramentarianer», »bibelhycklare», »bibelmalar», »den heliga klubben», »den gudliga klubben», »öfverloppsgärnings-männen» och slutligen »metodister». Den bestämda regelmässighet, som framträdde i deras lif och studier, deras tillvaratagande af tiden, deras allvarliga uppträdande och noggranna iakttagande af religiösa plikter föranledde en skämtsam vän till Charles Wesley att säga: »Åh, här framträder en ny sekt af metodister», helt visst häntydande på en gammal klass af läkare eller på några nonconformist-predikanter i det sjuttonde århundradet, eller båda, hvilka fått denna benämning på grund af åtskilligt som var gemensamt för dem. Det nya namnet slog an, och de unge männen blefvo i hela universitet kända såsom metodister. Det namn som sålunda gafs på spe, blef slutllgen antaget och har bibehållits af Wesleys efterföljare allt intill denna dag.

En meddelare till en mycket ansedd tidskrift, som utgafs den tiden, begagnade sig af det mest vulgära språk, i sin beskrifning öfver desse gudlige män. Det togs för afgjordt, att de hade en nära förvandtskap med judarnes eséer och pietisterna i Sweitz; de sades neka sig själfva

hvad som var nödvändigt för kroppens uppehälle; de plågade sin kropp, och hvar fjortonde dag sargade de sig själfva och läto något blod rinna för att hålla den gamla människan i tukt; de tilläto ingen hafva någon religion, utan den som deras egen sekt bekände, under det de själfva voro längst ifrån densamma. De voro skrymtare och antogos begagna religionen som en täckmantel för lasten; och deras bästa vänner blygdes att träda fram till deras försvar. De framhöllos såsom entusiaster, dårar, galningar och svärmare, hvilka berömde sig öfver att vara frommare än andra människor. Dylika framställningar om de unge, gudfruktige männen tillhörde icke det ovanliga. Detta var dock endast begynnelsen till de sorger och vedervärdigheter, som de sedermera hade att genomgå, hvilket vi framdeles skola få se.

Midt i dessa förföljelser sände Wesley ett bref till sin ärevördige fader, som ännu lefde i Epworth, och begärde hans råd. Den gamle mannen tillrådde honom att fortsätta och att icke förtröttas uti att göra godt; »att icke föra mera segel än hvad som var nödvändigt och att styra säkert». Då de hade kallat hans son den heliga klubbens fader, skulle de naturligtvis kalla honom klubbens farfader, och han ville berömma sig öfver denna titel mer än öfver titeln »*hans helighet*». Detta var ädla ord från en fader till sin son vid en sådan tid och under sådana förhållanden.

Snart därefter slutade hans fader sitt jordiska lopp. och John anmodades att efterträda honom som kyrkoherde i Epworth, men en känsla af plikt nödgade honom att afslå detta erbjudande. I stället antog han en kallelse från guvernören i Georgien, att resa öfver till Amerika och missionera bland indianerna.

Flera år därefter, då han blickade tillbaka på uppträdena i Oxford och verksamhetens ringa begynnelse — den var lik ett senapskorn — sade Wesley: »Två unge män, utan namn, utan vänner, utan både makt och anseende lämnade universitetet med grundsatser, helt och

hållet olika dem som människor i allmänhet hafva, för att sätta sig upp emot hela världen, emot lärda och olärda, och att bekämpa fördomar af hvarje slag. Deras första grundsats var, att direkt angripa all öppen ogudaktighet; den andra, att angripa all skenhelighet i världen. Sålunda företogo de en reformation, icke af meningar (småsaker knappast värda att nämnas) utan af människors sinne och lif, af alla slags laster, af allt som var i strid mot rättvisa, barmhärtighet och sanning. Och det var för detta som de måste bära sitt lif i sina händer och som både höga och låga betraktade dem såsom arga hundar och behandlade dem såsom sådana.» Sådan var begynnelsen af den religiösa rörelse, hvilken denne märkvärdige man började.

Det är ett märkligt faktum, att senare alla af hans forne Oxfordsvänner — den heliga klubben — öfvergåfvo honom och att han hade att kämpa sina strider allena med Gud. De skiljde sig från honom hufvudsakligen på grund af att de omfattade Calvins lära om nådavalet.

IV KAPITLET.

Wesley i Amerika.

Ett af de märkligaste kapitlen i John Wesleys lifs historia är det om hans missionsresa till Amerika.

I Norra Amerika fanns en landsträcka, som låg emellan Södra Carolina och Florida; öfver denna hade England jurisdiktion. Det var en vild och jämförelsevis okänd ödemark, där några indianstammar hade sitt tillhåll. Genom en kunglig akt af år 1732 anlades en koloni å detta landområde och blef denna af artighetsbetygelse för konung Georg II kallad Georgien.

Ändamålet med en sådan koloni var tvåfaldigt: först att förskaffa en plats för den engelska hufvudstadens allt mer tilltagande fattiga befolkning, och för det andra att i den hafva en säker tillflyktsort för utländska protestanter, som voro föremål för katolsk ofördragsamhet. Ingen romersk katolik tilläts att där bosätta sig. James Edward Oglethorpe, en varm människovän, blef utnämnd till landets förste guvernör, och han jämte tjugotvå andra blefvo utsedda till styrelse, att förvalta koloniens angelägenheter under tjugo års tid.

Det första sällskapet emigranter, ett hundra tjugofyra till antalet, hade redan landat i Savannah och inandades den balsamiska luften där, och den entusiastiske guvernören var på återväg till England för att hos det engelska folket uppväcka ett större intresse för det nya företaget.

Alldenstund guvernören länge varit en personlig vän till familjen Wesley, var han väl bekant med de båda bröderna John och Charles, hvilka ännu vistades i Oxford. En framställning gjordes till några af metodisterna i Oxford om att de skulle bosätta sig i den nya kolonien. De ansågos synnerligen lämplige och i stånd att uthärda de mödor, som folket i ett land likt Georgien fick utstå, ty de voro vana vid försakelser och umbäranden och de egde dessutom ett stort mått af frimodighet. Wesley tillråddes af ingen mindre än den berömde doktor Burton att företaga en missionsresa till Georgien. »Framstående och populära teologie doktorer voro icke lämpliga för verksamheten i Georgien», anmärkte doktorn, »utan män, som voro vana vid att försaka lifvets bekvämligheter och villiga att uthärda mödor af hvarje slag.» Wesley bestämde sig slutligen att företaga denna resa, och hans broder Charles, Benjamin Ingham och Charles Delamotte bestämde sig för att göra honom sällskap.

När planen blef känd, betraktades den af många som äfventyrlig. Så frågade någon Wesley: »Ämnar ni blifva en vandrande riddare? Huru kom den idén in i ert hufvud? Ni behöfver icke utsätta eder för dylikt; ty ni har ert uppehälle för hela lifvet. Ni är på god väg att komma upp i världen, och likväl lämnar ni allt, för att strida emot väderkvarnar».

»Min herre», svarade Wesley, »om bibeln icke vore sann, vore jag just en sådan dåre och narr, som ni inbillar er att jag är; men om denna bok är af Gud, handlar jag fullkomligt rätt; ty den förklarar: »Ingen är som har öfvergifvit hus eller bröder eller systrar eller fader eller moder eller hustru eller barn eller åkrar för min och evangelii skull, som icke skall få hundrafaldt igen nu i denna tiden, hus och bröder och systrar och moder och barn och åkrar, under förföljelser, och i den tillkommande världen evigt lif.»

Han meddelade sin plan för sin moder, som nu var enka, och begärde hennes råd. Hon svarade: »Om jag

egde tjugo söner, skulle jag glädja mig öfver att se dem så anställda, äfven om jag aldrig skulle få se dem mer i lifvet». Hans syster Emelie sade: »Res, min broder», och hans broder Samuel förenade sig med sin moder och syster uti att tillönska honom Guds välsignelse till företaget.

Allting var färdigt för afresan, och den 14 oktober 1735 steg sällskapet ombord å fartyget *Simmonds*, hvilket efter några få dagars uppehåll i Gravesend satte kurs mot Nya världen.

Detta var en upptäcktsresa — en resa för upptäckten af helighet.

»Ändamålet hvarför vi lämna vårt fädernesland», sade Wesley, »är icke för att undgå timlig nöd, ty Gud har gifvit oss rikligen af timliga välsignelser, ej heller är det för att förvärfva rikedomar och ära, utan helt enkelt för att frälsa våra själar och att lefva helt och hållet till Guds ära.»

Wesley hoppades nämligen, att han, genom att underkasta sig sådana mödor och försakelser, skulle uppnå den hjärtats helighet, efter hvilken hans själ så ifrigt trånade. Ännu hade han ingen klar uppfattning af läran om frälsningen genom tron allena. Han hoppades genom att nu tillbringa sitt lif bland råa vildar undgå de frestelser, som funnos i den stora hufvudstaden. I Amerikas ödemarker kunde han lefva af »bröd och vatten och jordens frukter», och tala »utan att gifva anstöt». Han antog med rätta att »världens pomp och ståt icke hade någon plats i Amerikas ödemarker». »En indianhydda erbjöd ingen näring åt nyfikenheten.» »Mitt förnämsta skäl för företagandet af denna resa», säger han, »är hoppet om att kunna rädda min egen själ. Jag hoppas lära känna den sanna betydelsen af Kristi evangelium genom att predika det för hedningarna.» »Jag kan icke hoppas att uppnå samma grad af helighet här, som jag gör där.» »Jag hoppas», fortsätter han, »att från det ögonblick jag lämnar Englands strand, medveten som jag är om min kallelse af

Gud att predika evangelium, icke ett ord skall komma öfver mina läppar, utan hvad som är passande för en evangelii förkunnare.»

Men Wesley kunde icke fly bort från sig själf. Det största hindret för helighet fanns i hans eget hjärta. Han hade väntat att blifva helig genom gärningar, strängt lefnadssätt o. s. v., men han hade ännu icke sett, att detta nådeverk allenast kan ske genom tron.

Ehuru denna resa var i högsta grad stormig och besvärlig, var den likväl till oändlig nytta för Wesley. Ett sällskap moravianer, med biskop David Nitschman, voro bland passagerarne. De voro på väg till Nya världen, för att undkomma påfviska förföljelser. Wesley, som gaf akt uppå deras uppförande under farorna, blef öfvertygad om, att de egde just det, för hvilket han ännu var främmande. Ingham liknade dem vid »ett himmelskt sinnadt folk».

Efter 57 dagars stormig färd nådde de sin bestämmelseort, det sköna Savannah. Genast efter landstigningen knäföllo de alla på stranden och tackade Gud för hans kärleksfulla omsorg om dem och för deras räddning.

Dagen efter sin ankomst mötte Wesley den moravianske pastorn Spangenberg och begärde af honom råd och upplysningar, angående huru han bäst borde ordna sin verksamhet. Den hängifne gudsmannen såg genast hvad den unge evangelisten behöfde och frågade honom: »Har du vittnesbörd i dig själf? Vittnar Guds ande med din ande, att du är ett Guds barn?» Wesley blef öfverraskad af dessa frågor. Spangenberg fortsatte: »Känner du Jesus Kristus?» Wesley svarade: »Jag vet, att han är världens frälsare». »Sant», återtog den moravianske pastorn, »men vet du, att han har frälst dig?» Wesley svarade: »Jag hoppas att han har dött för att frälsa mig». Spangenberg tillade i en allvarlig ton: »Känner du dig själf?» Wesley svarade: »Jag gör det;» och här ändades samtalet. Wesley kunde ännu icke med visshet tala om sin frälsning.

Charles Wesley blef guvernörens sekreterare, i stället för pastor Samuel Quincy, en inföding från Massachusetts, hvilken lämnat sin plats för att återvända till England, där han blifvit uppfostrad. Ingham synes hafva känt sig starkt dragen till Charles Wesley och verkade isynnerhet för barnens och de fattiges väl; han var den förste att följa Charles till England. Delamotte for till Georgien för att vara tillsammans med John Wesley. Han lämnade honom icke en dag, så länge Wesley stannade i Amerika; han var också den siste som lämnade kolonien. John Wesley var koloniens ende pastor och stod närmast guvernör Oglethorpe själf.

Det Georgien, till hvilket Wesley och hans sällskap kommo, var helt olika Georgien i våra dagar. Det hade endast några få engelska nybyggen. Största delen af landet var ett tillhåll för vilda indianer. Alldenstund dessa stammar lågo i strid med hvarandra, var all förbindelse med dem afskuren. Då Wesley och hans medarbetare icke voro i stånd att missionera bland dem, vände de sin uppmärksamhet till de hvite, förhoppandes att Gud inom kort skulle bereda väg för dem att predika evangelium för indianerna. Under utöfningen af sin mission förde de det strängaste lefnadssätt. De sofvo på marken, i stället för i sängar; de lifnärde sig af bröd och vatten och jordens frukter, de nekade sig mycket af hvad som anses nödvändigt för lifvets uppehälle. I tid och otid uppmanade de allestädes folket att lefva ett heligt lif. Wesley afskiljde tre timmar hvarje dag till att besöka folket i deras hem, utväljande härtill middagstimmarna, då folket på grund af den tryckande värmen nödgades vistas inom hus.

Charles Wesley och Ingham voro i Frederica, hvarest folket var nog rättfram att förklara det de ej tyckte om deras verksamhet eller om något af hvad de gjorde. Äfven guvernören hade blifvit fiendtligt stämd mot sin sekreterare och anklagade honom falskligen för att vara upphofvet till ett uppror bland folket.

Deras enkla, allvarliga och praktiska predikningar samt enskilda tillrättavisningar uppväckte en förföljseande, som bröt loss öfver dem, och det utan den ringaste skonsamhet. Skandal, med dess skorpiontunga; baktal, med dess hundaktiga böjelser, och sladder, som alltid gör stora affärer med lånadt kapital, — dessa löpte omkring likt en eld öfver torra gräsmarker, — tills dessa hängifne Herrens tjänare voro hardt nära att gå under.

I Frederica undkom Charles med knapp nöd att blifva lönnmördad. Så allmänt och bittert var hatet, att han säger: »Några veko af åt sidan, för att icke behöfva möta mig. Den som brukade tvätta mitt linne sände det tillbaka otvättadt. Stundom beklagade och stundom roade jag mig öfver detta egendomliga uttryck af deras förakt; men det var mig en hjälp att hafva erfarit större skymf i Oxford».

Då han en gång var mycket sjuk, var han icke i stånd att anskaffa några få bräder att ligga på, utan var nödsakad att ligga på marken i hr Reeds hydda. Han tackade emellertid Gud, att det ännu icke hade blifvit en »stor förbrytelse att räcka honom ett stycke bröd». Ehuru svårt sjuk, gick han likväl ut en afton för att begrafva en sjöman, och han »afundades honom hans lugna graf». Han lyckades förskaffa sig den gamla säng, på hvilken sjömannen hade dött, så att han kunde hvila sin svaga och nästan döende kroppshydda; men sängen blef snart tagen ifrån honom, på befallning af guvernör Oglethorpe själf. Genom Guds barmhärtighet och af hans broders och Delamottes ankomst, återvann han dock sin brutna helsa.

Efter att hafva tillbragt omkring sex månader — från den 5 februari till den 25 juli — i hårdt arbete, nästan öfver sin förmåga, bereddes honom af försynen väg att återvända till England; han erhöll nämligen i uppdrag att till regeringen öfverföra några depescher. Fartyget, med hvilket han skulle företaga resan, var gammalt och bräckligt, och kaptenen var vanligtvis drucken. Det var

icke långt ifrån att de alla hade förlist. Fartyget anlände dock till Boston, ehuru i ett högst bedröfligt skick. I denna stad stannade Charles Wesley omkring en månad och var sjuk under större delen af tiden. Han predikade dock åtskilliga gånger i King's Chapel, beläget i hörnet af Skol- och Tremontgatorna, samt i Christ-church vid Salem-gatan. Den sistnämnda kyrkan kvarstår än i dag i samma skick som då Wesley predikade uti den.

John kvarstannade i Georgien och kämpade emot synd och satan med en kristlig frimodighet, som kunnat uppväcka undran bland änglarna. Hans lif var ofta i fara i Frederica, och i Savannah var det ingen ände på de förolämpningar han hade att utstå. Då Whitefield fick höra om hans strider, skref han till honom: »Gå framåt och vinn segrar, och må du i Guds kraft komma djäfvulens rike att darra!»

Genom sluga spetsfundigheter och uppenbart skrymteri af en miss Hopkey, brorsdotter till en hög embetsman, en dam med stora talanger, var han hardt nära att blifva ruinerad. Hon sökte hans sällskap, visade honom all möjlig uppmärksamhet, vakade öfver honom, då han var sjuk, bevistade alltid hans tidiga morgon-bönemöten, klädde sig i hvitt, emedan hon hört, att han tyckte om den färgen, ådagalade alltid stort intresse för hans andliga tillstånd, och allt detta, utan tvifvel, för att dölja andra afsikter. Wesley, som alltid var fri från misstankar och trodde alla människor om godt, kände sig för en tid dragen till henne men blef sedermera öfvertygad om, att Gud ej hade behag till en förbindelse i den riktningen, hvadan han beslutade att genast afskära hvarje band som förenade dem. På grund däraf blef denna dam storligen förbittrad, och inom få dagar gifte hon sig med en annan man, vid namn Williamson samt sökte sedan, i förening med sin man och sin farbroder, på hvarje sätt nedsätta Wesleys anseende.

Efter någon tid uteslöt Wesley, på grund af giltiga orsaker, fru Williamson från Herrens bord och uppgaf

sina skäl därför. För detta blef han anklagad inför domstolen, där en sammanrafsad och mutad jury anförde tio anklagelsepunkter emot honom. Minoriteten framlade en stark motskrift. Målet förekom dock aldrig till behandling, ehuru Wesley gjorde sju olika försök att få saken pröfvad. Fördomarne, som uppväcktes emot honom af den främste magistratspersonen och andra, blefvo så starka, att han sedermera icke kunde utöfva något vidare godt ibland folket.

Under det att dessa strider pågingo, ledde han bönemöte på engelska hvarje söndagsmorgon mellan kl. 5 och 6; kl. 9 ledde han ett annat på italienska; från kl. 10.30 till 12.30 predikade han på engelska och utdelade Herrens nattvard; kl. 1 höll han gudstjänst på franska; kl. 2 förhörde han barnen i katekesen; kl. 3 höll han en andra gudstjänst på engelska; ännu senare ledde han i sitt eget hem ett möte, bestående af läsning, bön och tacksägelse; och klockan 6 deltog han i moravianernas gudstjänst.

Då hans mission bland detta folk syntes vara ändad, beslöt han till sist att lämna Georgien och återvända till England. Hans tillkännagifvande härom uppväckte allmän öfverraskning bland alla klasser. Magistraten förbjöd honom att resa. Williamson anhöll, att Wesley skulle ställa borgen för sin inställelse inför domstolen för att svara på anklagelserna emot honom; men detta vägrade han, alldenstund han sju särskilda gånger förgäfves sökt få saken utredd. Efter ett allmänt bönemöte på aftonen den 2 december 1737 lämnade han sålunda, i sällskap med fyra män Savannah, för att aldrig mer återvända. Sällskapet hyrde en liten båt och for till Perrysburg, som låg 12 engelska mil därifrån. Därifrån fortsatte de sin färd till fots genom skogar och sumpiga marker, uthärdande under fyra dagars tid svåra lidanden af köld, hunger och törst, hvarpå de slutligen anlände till Port Royal. Här förenade sig Delamotte med dem, och de foro nu med båt till Charleston, dit de anlände efter fyra dagars besvärligheter.

Efter att hafva tillbringat några få dagar i Charleston, återvände Delamotte till Savannah, och den 22 december afseglade Wesley till England. dit han lyckligt anlände den 1 februari, dagen efter att Whitefield hade afseglat till Amerika.

Wesley betraktade icke sin missionsresa till Amerika som förfelad. Han tackade Gud för att hafva blifvit förd till Amerika, tvärt emot alla sina föregående beslut. »Därigenom har Herren, tror jag, i någon mån *förödmjukat och pröfvat mig samt visat mig hvad som fanns i mitt hjärta*», sade han.

Whitefield skref vid sin ankomst till Georgien: »Betydelsen af det arbete, Wesley utfört i Amerika, kan ej beskrifvas med ord. Hans namn är dyrbart bland folket; och han har lagt en grund, som jag hoppas hvarken människor eller djäflar skola blifva i stånd att fördärfva. O, att jag måtte kunna följa honom, såsom han följde Kristus!»

V KAPITLET.

Wesleys religiösa erfarenhet.

Wesleys andliga erfarenheter förtjäna en särskild uppmärksamhet. Om han var sänd af Gud för något visst ändamål, så var det för att återupplifva sann kristendom, hvilken innefattar rättfärdiggörelse genom tron, fullkomlig helgelse och den helige Andes vittnesbörd. Att få en inblick uti hans egen erfarenhet med afseende på dessa läror är ändamålet med detta kapitel.

Låtom oss då först gifva akt på det yttre religiösa lif, som Wesley lefde innan han erfor den underbara hjärteförändringen strax efter sin återkomst från Amerika. Af hans dagboksanteckningar lära vi, att han både enskildt och offentligt läste sina böner och studerade flitigt den heliga Skrift och andra goda böcker. Han erfor en stor tröst vid läsningen af Thomas a Kempis, och följden blef en genomgripande förändring af hans lif och samtal. Han afskiljde två timmar dagligen för enskild andakt och firade Herrens nattvard hvarje vecka. Han vakade emot hvarje synd, såväl i ord som handling. Han afbröt de af sina bekantskaper, hvilka ej voro helt andliga, och var mycket angelägen om att hvarje minut af hans tid skulle blifva rätt använd. Han vakade icke allenast öfver sitt eget hjärta, utan uppmanade äfven andra att blifva andligt sinnade. Han besökte fångar i fängelserna, hjälpte fattiga och sjuka och gjorde med sin närvaro och sina medel hvad han kunde för sina medmänniskor med afseende på deras såväl själ som kropp. Han afstod från allt öfver-

flöd och till och med mycket af lifvets nödvändigheter, på det att han skulle vara i stånd att hjälpa andra. Han fastade två gånger i veckan, underkastade sig de försakelser, han trodde vara af nöden, och begagnade flitigt alla nådamedel. På grund häraf blef han ett ordspråk bland många, men han fröjdade sig öfver att hans namn blef bortkastadt såsom varande ondt. Hans enda sträfvan var, att uti allt göra Guds vilja och att blifva invärtes helig. Stundom erfor han stor glädje, ofta djup sorg; ibland oroade honom lagens dom, och stundom uppmuntrades han af evangelii löften. Han fick erfara många märkvärdiga bönhörelser och många förnimbara hugsvalelser.

Låtom oss därnäst märka Wesleys eget omdöme om sitt andliga tillstånd under denna tid.

Han fann, att han icke hade en tro på Kristus som gjorde hans hjärta lugnt i farans stund, ty under en storm ropade han till Gud hvarje ögonblick, men i lugnet gjorde han det icke. Han gaf akt på, att hans ord icke alltid tjänade till uppbyggelse, isynnerhet då han talade om sina fiender. Genom detta blef han öfvertygad om att otro och högmod ännu fanns uti hans hjärta. Han gaf en mörk beskrifning öfver sitt andliga tillstånd vid denna tid. »Jag reste till Amerika», säger han, »för att omvända indianerna, men o, hvem skall omvända mig? O, hvem skall befria mig från denna dödsfruktan?»

Då han landstigit i England, skref han: »Det är nu två år och nästan fyra månader sedan jag lämnade mitt fosterland för att undervisa indianerna i Georgien om kristendom, men hvad har jag själf fått lära under denna tid? Jo, hvad jag minst af allt förväntade — att jag, som reste till Amerika för att omvända andra, icke själf var omvänd till Gud».

Han säger vidare: »Sålunda har jag vid jordens ända fått lära, att jag är främmande för det lif som af Gud är, att jag är ett vredens barn, en helvetets arfvinge.»

Då Wesley några år därefter blickade tillbaka på sina tidigare erfarenheter, var han dock icke benägen att framställa samma svåra omdöme om sitt andliga tillstånd. Visligen tillade han åtskilliga mildrande anmärkningar, hvilka icke borde hafva utelämnats, då han först framhöll sina andliga erfarenheter. Han kunde icke säga, att han var omvänd vid den tiden, ej heller att han var ett vredens barn. Till uttrycket: »Jag var själf icke omvänd till Gud», är följande tillägg gjordt: »Jag är icke viss därpå», sålunda häntydande på, att han trodde sig då vara omvänd.

Till uttrycket: »Jag är ett vredens barn, en helvetets arfvinge», är följande tillagdt: »Jag tror ej». Det synes för hans eget mognare omdöme, att han icke var den svåra syndare, han inbillade sig vara i dessa sorgliga stunder af sin tidigare historia. Han säger nämligen: »Jag hade då en *tjänares* tro, icke *barnets* tro». Hvad han menar med detta uttryck kunna vi lära af en predikan, som han höll omkring femtio år därefter. Han säger: »Men hvad är den tro som är frälsande? Hvad bringar evig frälsning till alla som härda ut intill änden? Det är en sådan gudomlig öfvertygelse om Gud och de ting som tillhöra Gud, som just i sin första begynnelse sätter en hvar som eger den i stånd att frukta Gud och lefva rättfärdigt. Och en hvar som tror så långt, förklaras af aposteln voro antagen af Gud, men han är för närvarande endast en Guds *tjänare*, icke *son*. Emellertid må det noga märkas, att 'Guds vrede' ej längre blifver honom.

»I sanning, för närmare femtio år sedan, då metodistpredikanterna började predika bibelns stora lära om frälsning genom tron, voro de icke tillräckligt medvetna om skillnaden emellan en Guds tjänare och ett Guds barn. De förstodo icke tydligt, att en hvar som fruktar Gud och gör rättfärdighet är honom täck. På grund däraf gjorde de sådana hjärtan oroliga, som Gud icke oroade. De framställde ofta frågan: 'Vet du om dina synder äro dig förlåtna?' Och fingo de då ett nekande svar, sade de

genast: 'då är du ett djäfvulens barn'. Men detta följer icke däraf. De borde hafva sagt — och det är allt som egentligen kan sägas —: 'Hittills är du endast en *tjänare*, du är ännu ej ett *barn* af Gud'. Ett barns tro är egentligen en gudomlig öfvertygelse, hvarigenom hvarje Guds barn är i stånd att säga: 'Det lif, som jag nu lefver, lefver jag i Guds sons tro, hvilken älskade mig och gaf sig själf ut för mig'. Och hos en hvar som eger denna öfvertygelse vittnar Guds ande med hans ande att han är ett Guds barn.»

Han säger ytterligare: »En tjänares tro innefattar ett gudomligt bevis för den osynliga världen, så långt den kan existera utan en lefvande erfarenhet. En hvar som uppnått denna, en tjänares tro, 'fruktar Gud och gör rättfärdighet'. Såsom en följd häraf är han uti det tillstånd, som aposteln kallar 'känd af honom'. På ett annat ställe är han beskrifven med dessa ord: 'den som fruktar Gud och håller hans befallningar'.»

En omsorgsfull granskning af nu anförda skriftställen skall öfvertyga en hvar, att Wesleys uppfattning af olikheten mellan en *tjänare* och en *son* icke är, att den ene är omvänd och den andre icke, icke att den ene är antagen af Gud och den andre förkastad, utan att den ene har ett bestämdt Andens vittnesbörd om att han är ett Guds barn, och att den andre icke har det. Sådant var Wesleys andliga tillstånd, då han återvände till England. Han var icke den förlorade själ, som är ett helvetets offer, hvilket han dock själf ansåg sig vara, utan en af Gud antagen tjänare, som saknade det bestämda Andens vittnesbörd om att vara af Gud upptagen.

Sammanträffandet med Peter Böhler den 7 febr. 1738 var till stor välsignelse för Wesley. Böhler var en af de mähriska bröderna, nio år yngre än Wesley, en gudhängifven man, rik på andliga erfarenheter och synnerligen passande att leda den allvarlige Oxford-studenten in på fridens väg. Wesley blef förvånad öfver Böhlers framställning, att en sann tro på Kristus är oskiljaktigt förenad

med seger öfver synden och en beständig frid, en följd af förvissningen om förlåtelse. Han kunde på inga villkor antaga denna lära, förrän han rannsakat skriften och hört andras vittnesbörd härom. Hvad som mest brydde honom, var läran om en ögonblicklig frälsning. Denna kunde han icke antaga. Men en omsorgsfull forskning i ordet och vittnesbörden från Böhler och hans vänner afgjorde snart den frågan. »Så satt», säger Tyerman, »denne lärde och nästan eremit-fromme man vid dessa gudliga tyskars fötter, likt ett litet barn, och var nöjd med att blifva kallad dåre, på det han måtte varda vis.»

Men stunden nalkades, då förlåten skulle remna, och han, som under mera än tio års tid sökt efter frälsning, skulle få skåda härligheten i templets inre. Hans broder Charles hade redan mottagit Andens gåfva och Whitefield fröjdade sig öfver samma välsignelse, men John tvekade ännu. Han blef så modfälld öfver sitt andliga tillstånd, att han till och med tänkte upphöra med att predika; men hans vän Böhler sade: »För all del, predika tro tills du får den; sedan skall du predika tro emedan du har den». Så började han. Han uttalade skarpa ord i St. Lawrence- och S:t Catharina-kyrkorna och blef snart underrättad om, att han ej längre kunde få predika i någon af dessa kyrkor. I S:t Helena-kyrkan talade han så frimodigt, att han blef tillsagd att han ej mer fick uppträda där. I S:t Anna-kyrkan talade han om fri frälsning genom tron, och denna kyrkas dörrar blefvo stängda för honom. Samma förhållande inträdde när han predikat i S:t Johns- och S:t Bennetts-kyrkorna, till dess han fann en väns ord till hans broder sanna, äfven med afseende på honom, att »hvarhelst ni går, skall denna 'dåraktiga predikan' skilja människornas hjärtan från eder och öppna deras munnar emot eder».

Trons enkelhet kunde den unge filosofen ej fatta. Böhler säger i ett bref till Zinzendorf om bröderna Wesley: »Vårt sätt att tro på Frälsaren är så enkelt för engelsmän, att de ej kunna förlika sig därmed; om det

vore litet mera konstigt, skulle de mycket snarare komma till rätta därmed».

Wesleys själsnöd fortfor till den 24 maj. Klockan fem på morgonen den dagen öppnade han sitt testamente och läste: »Hvarigenom de dyra och stora löftena äro oss gifna, på det att I genom dem skulle blifva delaktiga af Guds natur» (2 Petr. 1: 4). Senare på dagen öppnade han ordet och läste: »Du är icke långt ifrån Guds rike». Efter att hafva bevistat gudstjänsten i St. Paulskyrkan på eftermiddagen, därvid psalmsången var till stor tröst för hans själ, gick han tämligen motvilligt till ett föreningsmöte vid Aldersgate-gatan. Där läste någon Luthers företal till Romarebrefvet, omkring en kvart före nio, då den stora förändring, som Gud verkar i hjärtat genom tron på Kristus, höll på att beskrifvas, »kände jag», säger han, »mitt hjärta ovanligt uppvärmdt. Jag kände att jag förtröstade på Kristus — på Kristus allena — till frälsning; och en förvissning blef mig gifven, att han borttagit mina synder, ja, mina, och att han frälst mig från syndens och dödens lag. Jag aflade då offentligt vittnesbörd om hvad jag erfor i mitt hjärta».

Från denna stund öppnade sig en ny andlig värld för John Wesleys sinne och hjärta. Han började icke allenast genast bedja för dem som behandlade honom illa, utan vittnade öfverallt om hvad Gud gjort för hans själ. Och från denna stund var hans hjärta under femtiotre års tid uppfylldt af en brinnande kärlek till Gud.

År 1774, eller mer än sex år efter att han hade erfarit denna nåd, omtalar han en annan erfarenhet, som icke får förbigås. Den är framställd i följande ord: »Under det att jag en afton förrättade bön i Snowfield, erhöll jag ett ljus och en kraft, som jag icke kan påminna mig någonsin förut haft. Jag såg hvarje tanke, ord och handling hos mig och kunde afgöra om de voro rätta inför Gud eller befläckade med själfviskhet eller högmod. Jag visste aldrig förut hvad det innebar att vara stilla inför Gud. Jag vaknade nästa morgon, genom Guds nåd

i samma ande; omkring klockan åtta, då jag var tillsammans med två eller tre på Jesus troende, kände jag en sådan vördnad för Gud och hade en sådan förnimmelse af hans närvaro som aldrig tillförene. Gud stod för mig dagen lång. Jag sökte och fann honom öfverallt och kunde i sanning säga, då jag lade mig om aftonen: 'I dag har jag lefvat'.»

År 1771 säger han med afseende på denna erfarenhet: »För flera år sedan insåg jag, att 'utan helgelse skall ingen se Herren'. Jag började fara därefter och uppmanade alla, som jag kom i beröring med, att göra det samma. Tio år senare gaf Gud mig en klarare inblick i sättet huru denna välsignelse skulle uppnås, än hvad jag haft förut, nämligen att det skall ske genom tron på Guds son. Och omedelbart därefter förkunnade jag för alla: 'Vi blifva frälsta från synd, vi bliva helgade genom tron'. Detta framhöll jag enskildt och offentligt i mina skrifter, och Gud stadfäste det genom tusentals vittnen. Jag har fortfarit att framhålla detta under trettio års tid, och Gud har fortfarande bekräftat detta nådeverk.»

Dessa erfarenheter framstrålade i hela hans lif. Han gjorde anspråk på att han visste hvad han förkunnade. Han brukade alltid, då han framställde kristendomens läror, belysa dessa med gjorda erfarenheter.

Kort efter att Wesley gjort denna erfarenhet i kapellet vid Aldersgate-gatan, gjorde han en resa till Herrnhut i Tyskland, för att besöka de mähriska bröderna; men han drog sig snart ifrån dem, på grund af deras oskriftenliga läromeningar. Han uppträdde kraftigt mot Zinzendorfs åsikt, att en människa blir helgad i samma stund som hon blir omvänd. Hans omdöme om grefven motsvarade icke det värde han satte på Böhler.

VI KAPITLET.

Wesleys mångfaldiga arbeten.

Wesley började genast efter det han fått erfara nådens omskapande kraft på sitt hjärta att förkunna detta för andra, och han betraktade »världen» som sitt »pastorat».

Efter att hafva omtalat för dem som närmast omgåfvo honom hvad Gud hade gjort med hans själ, hastade han så fort som möjligt att förkunna det för grufarbetarne i deras mörker, för fångarne i Newgate-fängelsets dystra celler, för de rika och bildade i S:t Johns- och S:t Ives-kyrkorna, öfverallt tillbjudande i glödande ordalag en fullkomlig frälsning, alldeles lika för de fattiga som för aristokraterna.

Wesley var en ståndaktig anhängare af den engelska statskyrkan och drömde aldrig om att försöka frälsa själar genom att predika evangelium utom kyrkmurarna, förrän han blef utestängd från kyrkans predikstolar. Han hade dock fast beslutat, att hvarken biskopar, prostar eller kyrkovärdar skulle stå emellan honom och hans plikt som en evangelii budbärare. Men hvad han skulle göra och hvart han skulle gå visste han ej. Hvarje dörr syntes vara sluten för honom, och nästan hvarje ansikte, utom Guds, rynkades åt honom. Han kände dock ingen fruktan, ty han visste att Gud blickade med välbehag ned till honom. I sin förlägenhet tog han råd af Whitefield, och de båda beslutade att utföra det verk, som försynen tydligt syntes hafva kallat dem till. Visserligen voro kyrkorna stängda för dem, men de ofrälsta och de som höllo på

att förgås funnos öfverallt, utom i kyrkorna, och för att nå och rädda dem, begåfvo de sig ut i den stora, vida världen. Nu sågos de i sjukhusen, talande tröstens ord till de sjuka; i fängelserna, erbjudande evigt lif till de dömda brottslingarna; i Kingswood, kallande de svarta kolgrufvearbetarne till sanningens kunskap. På dessa platser, där prästerliga skrudar sällan voro sedda, förkunnades nu evangelium om Guds nåd af dessa ringaktade Jesu Kristi tjänare. Men snart förvägrades de äfven att predika i fängelserna och sjukhusen, och då begåfvo de sig till stadsgatorna och fälten, utväljande till predikstol en trappa, en kubbe, en lår, ett bord, en stenmur, en bergshäll, en hästrygg etc.

Kolgrufvearbetarne i Kingswood hade ingen kyrka, ingen sabbat, intet evangelium. De utgjorde den mest förnedrade, dåliga och hedniska klass, som fanns i hela England. Southey beskrifver dem såsom »laglösa, brutala och värre än hedningar». De syntes vara förgätna af både Gud och människor. Detta var en passande plats att pröfva kraften af »Guds nåds evengelium». Den oförskräckte Whitefield var den förste att bryta isen. »Predikstolar förvägras oss», säger han, »och de stackars kolgrufvearbetarne äro redo att förgås». Så utvecklade han evangelii banér »med ett berg till predikstol», säger han, »och den blå skyn som predikstolshimmel».

Bröderna Wesley lyfte upp sina röster såsom trumpeter i alla delar af landet. De vandrade längs Wales-bergen, där folket kände lika litet till kristendomen, som de vilda indianerna på vesterns slättmarker. De besökte Irlands alla städer och byar, kallande dess katolska söner till Jesu kunskap. Slutligen hördes deras röster midt ibland Skottlands kullar och dalar, uppmanande de hårda folkstammarna att emottaga Jesus genom tron allena. De voro omgifna af många tusen svarta grufarbetare, hvilka gräto öfver sina synder eller fröjdades öfver frälsningen från desamma.

På det att vi må hjälpa läsaren att få en klarare och mera omfattande öfverblick af det ofantliga arbete, som utfördes af Wesley, vilja vi här nedan framställa det i särskilda hufvudafdelningar:

1. Hans resor voro ofantligt vidsträckta. Under en period af 54 år, reste han i rundt tal omkring 5,000 eng. mil hvarje år, några säga åtta tusen, utgörande inalles åtminstone omkring 290,000 mil, ett afstånd lika med längden omkring jorden tolf gånger. Det må icke förglömmas att största delen af hans resor tillryggalades på hästryggen. Tänkom oss en man ridande jorden rundt tolf gånger!

2. Antalet predikningar, som höllos af honom, var ojämförligt. Wesley predikade icke mindre än tjugo gånger i veckan, stundom flera. Dessa predikningar höllos mestadels under bar himmel och under förhållanden, som satte de starkaste nerver på prof. Han gjorde, med afseende på att predika, hvad ingen annan predikant gjort; under 54 års tid höll han nämligen i medeltal femton predikningar hvarje vecka, utgörande tillsammans 42,400, utom oräkneliga förmaningstal och föredrag vid olika slags tillfällen.

En predikant i denna tid gör väl om han håller 100 predikningar om året. För att kunna hålla så många predikningar som Wesley gjorde, måste en sådan predikant lefva 424 år. Tänkom oss en predikant, som håller två predikningar hvarje veckodag och tre för hvarje söndag under 54 års tid, och man kan bilda sig någon idé om Wesleys arbeten i denna gren af hans verksamhet.

3. Hans litterära verksamhet var ofantligt stor. Under det att han reste fem tusen eng. mil eller mer hvarje år eller åtminstone omkring fjorton eng. mil dagligen och höll två predikningar, ofta fem, om dagen, läste han därjämte betydligt. Han läste icke mindre än 2,200 böcker uti olika ämnen, många af dessa böcker voro rätt stora. Hans dagböcker visa, att han läste icke allenast för att lära,

utan äfven för att omsorgsfullt kritisera olika författares arbeten.

Uppgiften om antalet af hans utgifna arbeten skall knappast anses trovärdig af sådana, som icke äro bekanta med dem, isynnerhet då vi betänka den tid han använde på resor och för att predika och de många förrättningar af både enskild och offentlig natur han hade att utföra. Han skref och utgaf grammatikor för hebreiska, grekiska, latinska, franska och engelska språken.

Under en lång följd af år var han redaktör för en månadsskrift om 56 sidor, kallad »*The Arminian Magazine*», hvilkens redigering skulle kräft en vanlig människas odelade uppmärksamhet och tagit hela hans tid i anspråk.

Han skref, reviderade och utgaf i sammandrag ett bibliotek på femtio volymer, kändt under namnet »*The Christian Library*», en af de märkligaste samlingar af kristlig litteratur på den tiden. Sedermera genomläste han och reviderade med stor omsorg hela arbetet och utgaf det i trettio delar — ett arbete alldeles utmärkt i sitt slag.

Han utgaf ett sammandrag af *Mosheims kyrkohistoria* med viktiga tillägg i fyra band. Han utgaf ett sammandrag af *Englands historia* i fyra band. Han samlade och utgaf ett *Sammandrag af Naturfilosofi* i fem band. Han utgaf ock en samling af andliga sånger i tre delar.

Därjämte utgaf han ett sammandrag af Miltons »*Det förlorade paradiset*» med anmärkningar. Så ock ett sammandrag af Youngs »*Aftontankar*».

Han skref och utgaf en kommentar öfver hela bibeln i fyra stora delar, men den del som omfattade gamla testamentet betraktades nästan såsom värdelös på grund af anmärkningarnas korthet. Förläggaren förkortade dem nämligen, i ändamål, att få så begränsadt utrymme som möjligt.

Han utgaf en fullständig ordbok öfver det engelska språket, hvilken mycket brukades på hans tid. Han

samlade och utgaf en historia öfver Rom. Han utgaf urval från de latinska klassikerna för studerandes bruk.

Han utgaf ett sammandrag af Goodwins »*Treatise of Justification*». Han utgaf i förkortad form Brookes »*Fool of Quality*».

Han skref ett större arbete om elektricitet. Han skref och utgaf tre medicinska arbeten för menige man; ett bar titeln *Primitive Physic* och blef mycket värderadt i England. Han samlade och utgaf sex band kyrkomusik. Hans poetiska arbeten, i förening med dem hans broder Charles utgaf, utgöra icke mindre än 40 band. Charles Wesley skref den största delen af detta arbete, men det reviderades af John, utan hvilken det kan betviflas, att Charles Wesleys hymner skulle hafva varit hvad de äro — de skönaste och mest själsinspirerande på engelska språket.

Utom allt detta finns det sju stora oktav-volymer, innehållande predikningar, bref, försvarskrifter, dagböcker etc. Det säges att Wesleys arbeten, inberäknadt hans öfversättningar och sammandrag, uppgå till öfver 200 band; vi hafva icke här gifvit en fullständig förteckning öfver hans litterära arbeten.

4. Hans pastorala göromål. Det är tvifvel underkastadt om någon predikant i vår tid utför flera pastorala göromål än John Wesley gjorde. Han talar ofta om detta arbete. I London besökte han alla medlemmarna och gick från hus till hus, förmanande och tröstande sina medmänniskor. Under en tid besökte han alla föreningar och utnämnde alla klassledare. Han hade under sin personliga vård tio tusen själar.

Till dessa vidtomfattande arbeten kom äfven upprättandet af skolor, kapellbyggnader och insamlandet af penningar för dessa företag samt den särskilda uppsikten öfver hela verksamheten. Det må sanningsenligt sägas, att han, hvarken med afseende på resor, i sin litterära verksamhet eller sin pastorala vård öfver Kristi flock, nå-

gonsin blifvit öfverträffad. »Få män kunde hafva rest så mycket som han, äfven om de afstått från alla andra göromål. Få kunde hafva predikat så mycket, äfven om de ej hade rest eller studerat; och få kunde hafva skrifvit och utgifvit så många arbeten, hade de än afstått både från att resa och att predika.» Det är ingen öfverdrift att påstå, det bland oinspirerade män ingen så framstående person någonsin lefvat, som John Wesley.

Frågar man huru han var i stånd att utföra så mycket arbete, så blir svaret: Jo, han begagnade sig af hvarje ögonblick hvarje dag på bästa sätt.

Mr Fletcher, som under någon tid var honom följaktig på hans resor, säger: »Hans flit var oöfverträfflig. Ehuru tyngd under bördan af 70 år och omsorgen för mer än 30,000 själar, öfverträffade han genom sitt outtröttliga nit och sina ofantliga arbeten alla unga predikanter i England, kanske i kristenheten. Han har vanligen blåst evangelii trumpet och ridit 20 eng. mil, innan de flesta professorer, som förakta hans verksamhet, lämnat sina dunbäddar. Såsom han begynner dagen, veckan, året, så afslutar han dem, fortfarande med afsikt att verka till Herrens ära och själars bästa.»

För att spara tid, förvissade han sig i första rummet om huru mycket sömn han behöfde; och då han en gång fått veta detta, handlade han därefter till sitt lifs slut. Han steg upp hvarje morgon klockan fyra och gick till hvila klockan tio på kvällen samt förlorade aldrig — som han själf säger — tio minuter genom sömnlöshet. Den första timmen af hvarje dag afskiljde han för enskild andakt, sedan använde han hvarje följande timme och ögonblick uti ihärdigt arbete. Hans motto var: »Alltid sysselsatt, men aldrig i brådska». »Jag har», säger han, »ingen tid att hafva brådtom. Lättja och jag hafva tagit afsked af hvarandra.»

Han lämnar den förvånande uppgiften, att tio tusen omsorger utöfvade ingen större tyngd på hans sinne,

än tio tusen hår på hans hufvud. »Jag är aldrig trött på att skrifva, predika eller resa.»

Med alla hans resor, arbeten och omsorger förklarar han, att han »åtnjöt flera timmars hvila än någon annan man i England.»

VII KAPITLET.

Wesleys husliga förhållanden.

Den gudomliga försynen synes visa, att vissa personer äro bestämda för det ogifta ståndet, att det särskilda verk, hvilket de synbarligen äro kallade att utföra, är sådant, att det gör nödvändigt att de afstå från den eljes, lagliga, heliga och hedervärda äktenskapliga förbindelsen. Icke så att denna skyldighet skulle vara inskränkt till prester — såsom i den romerska kyrkan — utan till enskilda personer i hvarje kyrka, till sådana, som äro af Gud utkorade till att utföra något särskildt verk. Detta var fallet med Elia och Elisa, med Johannes döparen ock Paulus. För John Wesley i gamla världen och biskop Asbury i den nya synes Gud hafva bestämt denna lefnadsställning, ehuru Wesley var sen att inse det och gjorde det icke förr än den bittraste erfarenhet fått göra det klart för honom.

Ehuru världen var hans pastorat, hade han dock ett kärleksfullt hjärta, som djupt kände krafvet af ädelt sällskap. Han var skapad att älska. Ehuru ett lamm i mildhet, var han ett lejon i mod. Han var så frimodig som Richard Lejonhjärta i striden, och likväl hade han ett hjärta så enfaldigt som ett barn, och han var ömhjärtad som få. Han älskade alla. Han var starkt fästad vid sin moder, sina systrar och bröder, och mot sina gamla kamrater förblef han trogen, ehuru de stundom bemötte honom illa.

En sådan man kunde endast underkasta sig ensamheten därför att han betraktade det som sin oafvisliga plikt.

Efter att under 47 års tid hafva fört ett ensamt lif, trodde han, att han kunde blifva till större nytta, om han ingick äktenskap, och efter att hafva rådfrågat sig med sin mångårige vän, pastor Perronet, som tillfullo gillade hans mening, såg han sig om efter en passande kvinna, som kunde blifva verklig hjälp åt honom. Efter en tid trodde han fullt och fast att han funnit just en sådan i Grace Murray från Newcastle. Hon var enka efter Alexander Murray från Skottland.

Denna Grace Murray hade blifvit omvänd under Whitefields och Wesleys verksamhet i London. Hon förenade sig genast med metodisterna, öfvergaf allt världsligt sällskap och hängaf sig helt och hållet åt Guds sak. När hennes då ännu lefvande man fick höra om hennes förändring, blef han ytterst förbittrad, menande att det nu var slut med all hans glädje. Han hotade henne med, att om hon icke helt och hållet skilde sig från metodisterna och återvände till sitt förra lif, skulle han låta inspärra henne på ett dårhus. Detta kom hennes hjärta nästan att brista, hon blef modfälld och insjuknade mycke, svårt. När hennes man såg verkningarna af sina hotelsert intogs han af medlidande och inbjöd metodisterna att komma till hans hem och bedja för hans döende hustru. Genom lämplig vård och Guds välsignelse återställdes hon till helsa. Mannen företog kort därefter en sjöresa, blef sjuk ombord, dog och begrofs i oceanen. Hon sörjde bittert hans förtidiga död, ty ehuru icke gudfruktig var han en god make.

Det var vid denna tid som Wesley blef bekant med henne och såg i henne en värdefull hjälparinna. Hon var en behagfull kvinna. Hennes djupa gudsfruktan, enkla väsen, förekommande sätt, märkvärdiga nit och stora välgörenhet tilldrogo sig hans uppmärksamhet. Han hade i Newcastle ett pastorsboställe, i hvilket han och hans medarbetare

bodde, då de vistades i staden. Han hade äfven där ett hem för enkor och föräldralösa barn, hvilket hem han underhöll. Öfverinseendet af denna institution lämnade han åt fru Murray. Och då han fann henne vara synnerligen passande för denna verksamhet, i synnerhet bland kvinnorna, utnämnde han henne till föreståndarinna för en klass. Under hans ledning besökte hon de kvinliga klasserna i Bristol, London och andra platser. Hennes uppdrag var att ordna klasserna, organisera fruntimmersföreningar och uppmuntra dem till en djupare gudsfruktan och en mera verksam välgörenhet. Genom sin fromhet och sitt okonstlade sätt, tillvann hon sig allestädes folkets kärlek. Människorna voro förtjusta, då hon kom, och det var med saknad de skiljdes från henne.

Wesley gaf akt på hennes sinnelag och verksamhet och började känna, att hon var ett af Försynen utkoradt sällskap åt honom — en verklig hjälp. Hennes smak, lynne och mission syntes vara ett med hans. Utan tvekan eller förbehåll erbjöd han henne sin hand. Den mottogs med verklig glädje. Hon förklarade sig villig att följa honom till jordens ände och betraktade det som en stor ära att blifva förenad med honom.

Bröllopet skulle firas i oktober 1749; men på första dagen af den månaden mötte han sin broder Charles och Whitefield i Leeds och mottog från dem den förvånande underrättelsen, att Grace Murray föregående kväll hade gift sig i Newcastle med John Bennet — en af Wesleys predikanter. Charles Wesley och Whitefield hade båda varit närvarande och bevittnat vigselakten.

Denna egendomliga affär har aldrig blifvit tillfredsställande förklarad. Det är tydligt, att Charles Wesley och Whitefield för någon orsaks skull uppmuntrat fru Murrays giftermål med Bennet; men hvad deras motiv därtill kunde vara har aldrig blifvit kändt. Åtskilliga skäl hafva blifvit gifna, men intet af dessa synes värdigt desse män. Hvilken orsaken nu än må hafva varit, måste det likväl

erkännas, att de handlade fullkomligt orättvist. Fru Murrays uppförande var också oförklarligt.

Vi kunna dock icke annat än beundra Wesleys uppförande i denna sak. Ehuru han visste hvad del Whitefield hade däri, gick han likväl påföljande morgon för att höra honom predika och talade mycket berömmande om hans predikan. Morgonen därpå predikade han själf i Leeds, och på eftermiddagen sammanträffade han med herr och fru Bennet. Om detta möte skrifver han till en vän: »En sådan scen tror jag att du aldrig har sett». De möttes aldrig sedan, förr än i London år 1788, då Wesley var 85 år gammal och fru Bennet hade varit enka nära fyrtiofyra år. Mötet var helt kort, och intet nämndes därunder om de förra åren.

Herr Bennet behandlades af Wesley med mycken vänlighet. Han blef dock en af Wesleys motståndare och lämnade metodisterna samt förenade sig med kalvinisterna. Han lefde i tio år, och vid sin död efterlämnade han fem barn, det äldsta ännu icke åtta år. Efter mannens död återvände fru Bennet till de wesleyanska metodisterna, höll klassmöten i sitt hem och hade rykte om sig att vara en utmärkt kvinna med djup gudsfruktan. Hon dog den 23 februari 1803; hennes sista ord voro: »Ära vare dig, min Gud. Du gifver frid!» Doktor Bunting höll likpredikan.

Ehuru Wesley led nederlag i sitt första försök, trodde han ännu, att det var hans skyldighet att ingå äktenskap, och han gjorde följaktligen ett andra försök. Denna gång erbjöd han sin hand åt en fru Vazeille, enka efter en handlande i London. Hon mottog villigt anbudet, och giftermålet egde rum kort tid därefter. En författare skrifver: »Han gifte sig med en enka och fick ett helvete». Hon egde en rätt ansenlig förmögenhet och hade fyra barn. Wesley afstod från att hafva någonting med hennes förmögenhet att göra, utan öfverlät den åt henne och hennes barn.

Hon var en kvinna med god samhällsställning och antogs vara en passande person, för den ställning hon

inträdde uti. Hon var behaglig i sitt sätt att vara och kunde lätt göra sig nyttig inom alla samhällsklasser. Men ytan bedrager ofta, säges det; åtminstone var förhållandet sådant i detta fall. Hon syntes ega ett lynne, som vissa tider ej kunde styras.

Fyra månader af deras äktenskapliga lif hade ej förflutit, förr än hon började finna fel hos sin man. Före deras giftermål lämnade hon sitt samtycke till att han icke skulle behöfva resa mindre eller predika mindre än förut, men nu började hon klaga öfver allting — långa resor, dåliga vägar och dåligt underhåll. Hon var ej villig att stanna hemma, ty då var hon utan den uppmärksamhet, hon hade rätt att mottaga; och då han var hemma, predikade han två eller tre gånger om dagen, besökte de sjuka, tillsåg föreningarna och förde en stor korrespondens.

Inbillande sig vara förbisedd af sin man, blef hon svartsjuk på honom — en den mest dåraktiga idé. Hennes dårskap kände inga gränser. Det berättas, att hon for ett hundra eng. mil i ändamål att kunna öfverrumpla honom i någon stad, och hon plägade vakta från något fönster, för att förvissa sig om hvem som möjligen kunde åka med honom i vagnen. Hon gick så långt, att hon öppnade hans privata bref samt uttog hans papper och öfverlämnade dem till sådana personer, som ville använda dem honom till skada. Hon gjorde t. o. m. tillägg i hans bref — vanligen sådana som voro från hans kvinliga korrespondenter — för att låta dem få utseende af ett innehåll af tvetydig karaktär. Hon begagnade sig af tidningar för att nedsvärta hans rykte. Vid vissa tillfällen gick hon så långt, att hon lade våldsam hand på honom, drog honom i håret och förolämpade honom på annat sätt. En herr Hampson — som icke var en af Wesleys varmaste vänner — sade en gång till sin son: »Jack, jag var en gång färdig att begå mord. Då jag i norra Irland gick in i ett hus, såg jag fru Wesley, lågande af raseri. Hennes man låg på golfvet, där hon hade dragit

honom i håret; hon hade ännu i sin hand hårlockar, som hon slitit från hans hufvud». »Jag kände då», sade den jättelike Hampson, »liksom jag skulle hafva velat slå henne till marken.» Äfven Southey säger: »Hon ville att han skulle lämna allt för kärleken till henne; och då hon blef besviken i sitt hopp därom, plågade hon honom på ett sådant sätt genom sin öfverdrifna svartsjuka och sitt förfärliga lynne, att hon förtjänar att blifva räknad som den tredje i en treenighet med Xantippa och Jobs hustru». Slutligen medtog hon en del af hans dagböcker och andra papper och lämnade honom för att aldrig mera återvända. Den enda anmärkning den gode mannen gör är denna: »Jag öfvergaf henne icke, jag skickade icke bort henne; jag skall icke bedja henne vända tillbaka».

Wesley torde måhända icke hafva varit alldeles utan skuld i denna sak; men ingen kunde någonsin bevisa, att han icke hyste sann tillgifvenhet för sin hustru. Charles Wesley, som kände till alla broderns husliga besvärligheter, försäkrar att »ingenting kunde öfverträffa min broders tålamod med den hårdnackade och besvärliga makan». Fru Wesley dog 1781.

VIII KAPITLET.

Wesleys förföljelser.

Hade den stora verksamhet, som John Wesley utöfvade och hvilken blifvit omnämnd i ett föregående kapitel, bedrifvits under offentligt skydd och varit uppmuntrad af alla, skulle den varit mindre svår att utföra. Människor kunna jämförelsevis lätt utföra en reform, när denna gynnas af den allmänna meningen; men så äro dessa människor ock mindre berättigade till utmärkelse och beröm än de, hvilka utföra ett dylikt reformationsarbete under allmänt motstånd. John Wesley fick erfara motstånd och förföljelse som få. Och hvad som gjorde detta ännu mera sorgligt och förskräckligt, var det faktum, att de som förnämligast uppväckte detta motstånd och ledde dessa förföljelser voro myndigheterna i den kyrka, af hvilken han var en värdig medlem och ordinerad predikant, och det ända till sin död.

Det är ett sorgligt faktum, men icke desto mindre sant, att största delen af det motstånd och de förföljelser, som kommit reformatorer och väckelsepredikanter till del, har i alla tider kommit från statskyrkans tjänare. Det har varit kyrkan som rest sig upp emot dessa, hvilka uppriktigt sökt reformera henne. Då kyrkan sätter den yttre formen i gudaktighetens ställe och jäktandet efter embeten i stället för bemödandet att vinna själar, då är han redo att motstå hvarje försök som göres för hennes uppväckelse till andligt lif såsom något oegentligt och ett förgripande.

Knappast hade Wesley framhållit kyrkans synder, särskildt presternas, förrän han vägrades tillträde till kyrkans predikstolar; och tidningspressen, som tog parti för presterskapet, dundrade som världens ände hade kommit. Sedan rusade pöbeln fram, och öppna våldsamheter tillhörde ordningen för dagen.

Det statskyrkliga presterskapets hetsiga anfall mot Wesley och hans folk har aldrig blifvit öfverträffadt i den engelska nationens historia. Wesley säger: »Vi voro allestädes betraktade som arga hundar och blefvo följaktligen behandlade såsom sådana. I predikningar, tidningar och ströskrifter af alla slag utmålades vi som riktiga vidunder. Men detta rörde oss icke; vi fortgingo och förkunnade frälsning genom tron för både stora och små och aktade icke vårt lif kärt, så att vi skulle fullborda vårt lopp med glädje».

Wesley framställdes som »en djärf upprorsmakare och pöbelanförare». Han och hans medarbetare angåfvos af framstående andlige såsom »folkets bedragare», »pratmakare», »oförskämda pretendenter», »människor som begagnade sig af andliga konstgrepp och spetsfundigheter». »De beskylldes för oanständighet, falskhet och ett okristligt bedömmande af kyrkans presterskap.» De voro »nymodige lärare», »förmätne, kärlekslöse tadlare», som »inträngde i andras arbete och foro omkring i vilda fantasier, till dess kyrkans skrank var för trångt för dem». De voro »långt farligare för kyrkan än de som voro utom henne». Biskop Gibson förklarade, att de försökte »att rättfärdiga sina ovanliga lärometoder genom att utan grund kasta skugga öfver kyrkans prester och framhålla, att dessa vore oförmögna att fullgöra sina skyldigheter samt att de icke undervisade folket i kristendomens sanna läror».

Till och med doktor Doddrige »är icke alls tillfredsställd med de högre anspråk, de göra på att ega gudomlig inflytelse». Doktor Trapp framställer dem djärft såsom »en sekt af mindre vetande entusiaster och gudlösa skrymtare».

Tidningen »Weekly Miscellany» anklagar Wesley som en upprorsmakare, understödjare af och första orsaken till alla splittringar och allt gräl, som förekommit i Oxford, London, Bristol och på andra platser, där han uppträdt. Han förskaffar sig genom »predikningar, bokförsäljning, bedrägeri och snikenhet, som det antages, en inkomst af 700 pund sterling om året, några säga ända till 1,000 pund. Detta är en prestlist, som nått fullkomlighet».

Vidare anklagas han för att »åstadkomma söndringar i kyrkan» och »att hos folket uppväcka fördomar mot sina bröder i embetet». Han är upphofvet till och ledaren för söndringen, i det han försöker att genom ett outröttligt nit sätta upp hjorden emot sina herdar och dessa emot hvarandra», tillerkännande sig själf »stor visdom och det högsta mått af andlig kunskap, som kan uppnås. »Ni går», säger tidningen, »från den ena ändan af landet till den andra och begråter edra bröders villfarelse och ingifver folket i hjärtat, att de äro vilseledda af sina prester.»

Wesleys gamla vänner vände sig också emot honom, endast på grund af hans läromeningar. Ingen kan läsa smädeorden från sir Richard och Rowland Hill, sir Walter Shirley och Augustus Toplady utan en känsla af förvåning. När Wesley uppnått sjuttio år, anfölls han på det mest hänsynslösa sätt af Toplady, som då endast var en ung man på omkring trettio år. Han använde de skamligaste epitet. Vi välja följande såsom exempel. Wesley beskylles att ega »en jesuits slughet och en påfves befallande makt». Han är en »lurande, listig lönmördare, skyldig till »dristighet och falskhet»; en »bedragare, skyldig till låga, illasinnade bevekelsegrunder». Han är en »ismaelit», en »partimakare», en »katolik», en »förtalare», en »smädare», en »lögnare», »utan en hednings ärlighet», en »oförskämd förtalare, med satanisk brottslighet, endast öfverträffad af satan själf, om ens af honom». Han är »ett eko af satan».

Robert Hall har visligen yttrat: »Jag skulle icke för tio tusen världar vilja hafva någon delaktighet i den bittra skymf, som Toplady tillfogat Wesley».

Poeter, hvilka skulle hafva brukat sin förmåga till Herrens ära, befläckade sina gåfvor och inflätade i sina sånger de bittraste smädeord emot Wesley och hans folk.

En gifver sitt poem namnet: »Fullkomlighet — en praktisk epistel, tillegnad den största skrymtaren i England — hvilken är John Wesley».

Ett annat poem bar titeln »Metodismen framställd — en satir, illustrerad och bestyrkt af John Wesleys fanatiska dagböcker.»

Ett annat bar titeln: »Den inspirerade mekanikern; eller metodisternas helsning till Rom». Som ett prof ur denna säregna produktion vilja vi anföra följande vers:

»I listige narrar, I påfviske i lögnens gestalt,
I franske profeters afskum, like tiggaremunkar i allt;
I fromme entusiaster, som röfven och tillställen split
med heliga miner och tårar samt tillräckligt helgadt nit.»

Ett annat, kalladt: »Metodisten och mimik». Ännu ett annat: »Metodisten — ett poem». I denna produktion beskrifves Wesley såsom varande uppammad med »djäfvulens mjölk».

Ett annat bar titeln: »Orostiftaren i Israel; en framställning af deras principer, hvilka vända upp och ned på världen».

I ett poem tillråder författaren Wesley att

»Skynda hän till Rom, din rätta plats;
hvad del ha vi uti din skam?
Behöfs det mer bevis att se
er enhet uti hädelse?»

Det nu anförda må tillräckligt visa poeternas sinnelag emot Wesley.

Artister använde sina gudagifna gåfvor för att bringa Wesley och hans folk i vanrykte.

William Hogarth utskickade en tafla med inskription: »Lättrogenhet, vidskepelse och fanatism, en satir om metodismen».

Aktörer, hvilka i allmänhet äro redo att låna sig till det som är elakt, använde scenen för att nedsvärta Wesleys karaktär.

Samuel Foote, en aktör, skref en pjes, benämnd »Den mindre, en komedi», i hvilken metodisterna blefvo förlöjligade och beljugna.

Samuel Pottenger skref en pjes, kallad: »Metodisten, en komedi». Strax efter följde en annan: »Skrymtaren, en komedi, som utföres på den kungliga teatern, Drury Lane».

Sålunda förenade sig presterskapet, tidningspressen, artister och aktörer för att krossa Wesley och hans folk. Alla medel försöktes; men motståndet från alla håll kunde dock ej hindra Wesley i hans verksamhet. Verket fortgick.

Pöbel-uppträden.

Snart fingo Wesleys motståndare en bundsförvandt i den okunniga, oroliga, oheliga massan, som alltid står redo att hjälpa till, då det gäller att föra fram mörkrets furstes verk.

Då predikstolarna i London, Bristol, Bath och för öfrigt allestädes blefvo stängda för Wesley, öppnades en annan väg för honom — en väg, som han måste beträda eller också öfvergifva det verk, om hvilket han var fullkomligt öfvertygad, att Gud kallat honom till. Han måste bryta kyrkans urgamla bruk och predika utom kyrkorna. Hans beslut blef också snart fattadt.

En stor bok skulle kunna fyllas med beskrifningar öfver de våldsamheter, som Wesley hade att utstå från pöbeln; men vårt utrymme tillåter oss endast att omnämna några få, hvilka må betraktas som exempel bland de många.

Under det att han predikade i Moorfield, mötte honom en pöbelhop, som slog sönder det bord, på hvilket han stod, och skymfade honom på olika sätt. Men som han icke lät sig skrämmas, steg han upp på en i närheten

varande stenmur och förmanade folket, tills dess lugnet blef återstäldt. På denna plats befann han sig ofta liksom i midten af ett stormande haf; ofta uppgick åhörareantalet till tjugo, ja ända till fyrtio tusen.

I Sheffield syntes helvetet från nedan röra sig, för att möta honom vid hans ankomst. Enligt sin vana, ställde han sig utanför huset och predikade. I midten af hans predikan rusade en gång en officer fram emot honom, svängde ett svärd och hotade honom till lifvet. Wesley vände sig emot honom, blottade sitt bröst och bad honom göra som han behagade. Officeren blef rädd.

Wesley säger: »Det var en härlig tid. Många funno Herren och härlighetens Ande hvilade öfver dem». Nästa dag predikade han lika oförskräckt midt i staden. Pöbeln samlade sig och följde honom till hans härberge, där den slog in fönsterrutorna och hotade taga hans lif. Men under det pöbeln rasade likt vilddjur utanför, var Wesley så litet oroad, att han kunde taga sig en middagslur.

I Wednesbury organiserade sig dessa människor och besökte nästan alla metodistfamiljer i staden, slogo och skymfade män, kvinnor och barn. De förstörde deras kläder, skuro sönder deras sängkläder och strödde ut innehållet, lämnande hela familjer utan hem, midt i vintern och i de rasande och oblida stormarna. Folket underrättades, att om de skriftligen förbinda sig att aldrig mera sjnnga eller bedja tillsammans eller höra metodisterna predika igen, skulle deras hus icke skadas. Några få gåfvo vika, men större delen svarade: »Vi ha redan förlorat vår egendom och ingenting annat kan följa, utan förlusten af vårt lif, hvilket vi heldre offra, än vi handla emot samvetet».

Få dagar därefter red Wesley djärft in i Wednesbury, och i en stor park midt i staden förkunnade han för en ofantlig skara: »Jesus Kristus i går, i dag och för evigt». Pöbeln samlade sig, arresterade honom och förde honom till en domare, som frågade: »Hvad hafva herr Wesley och metodisterna gjort»?

En i lokalen svarade: »Hvad tycker ni, herr domare? De sjunga psalmer hvarje dag och väcka folk klockan fem på morgonen. Hvad råder herr domaren oss att göra?» »Att gå hem och vara lugna», svarade denne.

Icke tillfredsställda med detta, begåfvo de sig i väg till en annan domare. Några få vänner följde med; men dessa blefvo snart drifna tillbaka af en pöbelhop från Walsall, hvilken lik en hop vilddjur rusade på dem. Alla, utom fyra af Wesleys vänner, blefvo nedgjorda. Dessa stodo med honom till det sista. En af dessa var en kvinna, hvilkens engelska blod kokade öfver. Då hon såg att hennes följeslagare gåfvo vika, trängde hon sig fram genom hopen och slog ned fyra af männen från Walsall, den ene efter den andre, och hon skulle hafva lagt dem alla till sina fötter, om icke fyra seniga män med all sin styrka hållit henne, under det en femte slog henne, ända till dess de blygdes. Och hvilken syn måste det icke hafva varit — fem män bemödande sig att nedgöra en kvinna!

Pöbeln försökte att kasta omkull Wesley, så att de skulle kunna trampa honom under sina fötter. De slogo efter honom med klubbor och måste helt naturligt hafva dödat honom, om de träffat. De skreko: »Slå ut hans hjärna!» »Dränk honom!» »Korsfäst honom»! »Döda hunden!»

Under allt detta var Wesley lugn. Det kom endast för honom, säger han, att om de skulle kasta honom i floden, det skulle fördärfva papperen i hans ficka. Han kom dock lyckligt undan deras händer, och då han sedan mötte sin broder Charles i Nottingham, sade denne, att »han såg ut som en Kristi soldat. Hans kläder voro sönderrifna i trasor». Efter en tid blef ledaren för denna pöbelhop omvänd, och då han af Charles Wesley tillfrågades hvad han tänkte om hans broder, svarade han: »Jag tänker, att han var en Guds *man*, och Gud var med honom, när så många af oss icke kunde döda honom, fast han var *ensam!*»

Under det han predikade i Roughlee samlades en drucken hop, som anfördes af en gudlös konstapel. Wesley blef arresterad och förd inför en domare. På vägen blef han slagen i ansiktet och hufvudet, och klubbor svängdes omkring honom, med hot att han skulle mördas. Domaren fordrade, att han skulle förbinda sig att icke komma till Roughlee igen. Wesley svarade, att han snarare skulle afskära sitt hufvud än gifva ett sådant löfte. Då han lämnade domsalen, följde pöbeln honom, förbannade och kastade stenar på honom. Wesley blef slagen till marken och drifven tillbaka in i huset. Herr Mackford, som kommit i Wesleys sällskap från Newcastle, blef dragen i håret ett godt stycke väg och erhöll skador, från hvilka han aldrig blef tillfullo återställd. Några af de närvarande metodisterna blefvo slagna med klubbor, andra neddragna i dyn; en var nödsakad att hoppa ned i floden, från en klippa, tio eller tolf fot hög, och andra undkommo med knapp nöd under en skur af stenar. Magistraten bevittnade allt detta med synbar tillfredsställelse, utan att göra det ringaste försök att stäfja det vilda raseriet.

På en annan plats samlades en hop, arresterade ett antal metodister orh drogo dem inför en domare, som frågade: »Hvad hafva metodisterna gjort?» »Jo, herr domare», sade en, »dessa människor bekänna sig vara bättre än andra. De bedja hela tiden, dag och natt». »Är detta allt hvad de hafva gjort»? frågade domaren. »Nej, min herre», svarade en gammal man, »om vördige domaren behagar lyssna: de hafva omvändt min hustru. Tills hon började gå med dem, hade hon en sådan förskräcklig tunga. Nu är hon stilla som ett lamm.» »Fören dem tillbaka! Fören dem tillbaka!» sade domaren, »och låt dem omvända alla grälaktiga kvinnor i staden!» I Bristol svor och väsnades pöbeln, under det att predikanten predikade. En katolsk prest i hopen ropade: »Du är en skrymtare, en djäfvul, en fiende till kyrkan!»

Dessa äro endast några få exempel på hvad som dag-

ligen försiggick under många år. I Poole, i Lichfield, i St. Ives, i Grimsby, i Cork, i Wenlock, i Dudley och å många andra platser mötte han liknande motstånd, tills det kommit så långt, att närvaron af en metodistpredikant var signalen för ett pöbelupplopp. Flere af predikanterna blefvo »pressade» till soldater, under föregifvande, att de icke hade något yrke och att de voro landstrykare. Men hvarhelst de gingo, voro de trogna emot Gud och höllo fast vid den tro de egde i sina hjärtan. Orsaken till detta motstånd var predikan om rättfärdiggörelse genom tron, fullkomlig helgelse och uppmaning till prester och folk att lefva ett heligt lif. Thomas Olivers berättar för Richard Hill, att den man, han hade hatat, var en som skrifvit och utgifvit ett hundra volymer, som årligen rest fem tusen eng. mil, hvarje år hållit omkring ett tusen predikningar, besökt så många sjukbäddar, som han hållit predikningar och skrifvit två gånger så många bref; och som, ehuru han nu var emellan 70 och 80 år, absolut vägrade att upphöra med det ringaste af sin mångsidiga verksamhet, utan som just vid denna tid, med sina silfverlockar omkring öronen och med en mager, utarbetad och skelettartad kroppshydda kunde ses le i stormarna, omgifven af sådana svårigheter och faror, som jag tror», säger Olivers, »skulle vara absolut omöjliga att uthärda, för fyra sådana som ni».

Sådan är John Wesley i sina förföljelser. Vi, som påstå oss vara Wesleys efterföljare och som berömma oss af de rika frukterna af dessa exempellösa arbeten, lidanden och uppoffringar, borde med skäl fråga oss själfva, om vi skulle vara villiga att utstå en sådan möda och »förakta sådan skam», för att åt en kommande generation kunna öfverlämna det rika arf, som vi äro i besittning af.

Kyrkan behöfver sådana män i denna tid — äkta reformatorer, män som våga att förkunna hela Guds råd, ehuru de för detta måhända skola blifva hatade, vanryktade, missrepresenterade och t. o. m. få sina namn bortkastade såsom någonting ondt; män, hvilka kärleksfullt

men bestämdt möta den inrusande floden af världslighet med de gamla wesleyanska vapnen af tro och bön, till dess heligheten triumferar.

I ett bref till Alexander Mather säger Wesley: »Gif mig endast ett hundra män, som icke rädas för något annat än synd och icke åstunda någonting annat än Gud; jag frågar ej ett grand efter om de äro prester eller lekmän; sådana män, men sådana allenast skola nedgöra satans rike och bygga upp Guds rike på jorden».

IX KAPITLET.

Wesley såsom människa, predikant och reformator.

I. Wesleys personliga utseende.

Vi äro alla mer eller mindre nyfikna att få reda på en framstående persons utseende. Det säges, att Wesleys figur i alla afseende var märkvärdig. Ehuru han var liten till växten, var det likväl någonting i hans uppträdande och utseende som fordrade aktning. Hans steg voro fasta och hans utseende friskt och kraftigt. Hans ansikte, äfven då han var gammal, beskrifves såsom synnerligen vackert — ett rent, slätrakadt ansikte med en örnlik näsa; hans ögon voro de klaraste och mest genomträngande som kunde tänkas, och hans hy egde en friskhet, som sällan finnes hos en person vid hans ålder; allt detta förlänade honom ett ärevördigt och intresseväckande utseende. Hos honom var glädtigheten blandad med allvar och lifligheten med stort lugn.

I sin klädsel var han ett mönster af renlighet och enkelhet; han bar rutiga strumpor, knäbyxor, rock med en liten uppstående krage, utan något siden eller sammet på sina kläder. Detta, i förening med ett hufvud så hvitt som snö, gaf betraktaren idén om något primitivt och apostoliskt.

Följande beskrifning, gifven af en herre som icke var metodist, må vara lämplig att här anföras:

»Helt nyligen hade jag tillfälle att på närmare håll och med uppmärksamhet betrakta Wesley. Jag försökte betrakta honom icke så mycket med en väns öga som fast mer med en filosofs opartiskhet. Jag måste erkänna, att med hvarje timma, som jag tillbringade i hans sällskap, fick jag nya anledningar till högaktning oeh vördnad för honom. En sådan utmärkt gammal man hade jag aldrig sett förut. Hans inre glädje strålade fram i hans anlete. Hvarje hans blick visade huru han med glädje och tillfredsställelse såg tillbaka på ett väl användt lif. Hvarhelst han vistades, spred han omkring sig något af sin egen sällhet. Han var mycket umgängsam i sitt uppträdande och kände sig hemma i hvarje sällskap. Han visade huru den mest fulländade artighet kan förlikas med den allvarligaste gudsfruktan.»

»I hans konversation visste vi icke hvilket vi skulle mest värdera, antingen hans fina klassiska smak, hans vidsträckta kännedom om personer och saker, eller hans öfverflödande hjärtegodhet. Hos honom visade sig äfven ålderdomen behaglig; den var lik en molnfri sommarafton, och det var omöjligt att gifva akt på honom utan att ifrigt önska: 'Må min ände blifva såsom hans!' För min egen del var jag aldrig så lycklig, som då jag var tillsammans med honom, och sällan om någonsin hade jag känt större saknad, än då jag tog afsked af honom; ty jag visste ganska väl att jag aldrig skulle möta någon hans like.»

II. Wesley som predikant.

Det har blifvit sagdt, att Wesley »icke var någon stormig och dramatisk Luther. Han var ingen Cromwell, som stack svärdet uti sina fiender i Herrens namn. Han var ingen Knox, som nedref församlingar för att rädda deras medlemmar. Han var ingen Kalvin; han brände ingen därför att denne icke öfverensstämde med honom».

Wesley betraktades såsom en som »rörde upp människors samveten». Hans predikningar voro enkla — ett barn kunde lätteligen förstå honom. Det fanns uti hans tal inga långväga termer, ingen hög flykt bland molnen. Allt var enkelt, okonstladt och klart. Han försäkrade, att han lika litet ville hålla en fin predikan som han ville bära en fin rock.

George Whitefield var betraktad som fursten bland den tidens vältalare. Doktor Franklin tillerkände honom denna rang. Charles Wesley var föga underlägsen Whitefield i fråga om vältalighet, under det Fletcher icke var mindre än någon af dessa båda. Wesley ansåg honom öfverträffa Whitefield. »Han hade», säger Wesley, »en mera tilldragande personlighet, lika god bildning och vinnande tal i förening med ett rikt flöde af fantasi, ett stort förstånd och ett långt större förråd af vetande, både i språk, filosofi, språkvetenskap och framför allt (hvilket jag med stor visshet kan säga, ehuru jag hade en grundlig kännedom om både den ene och den andre), en djupare och beständigare förening med Fadren, och med hans son, Jesus Kristus.»

Dessa voro märkliga män. Massorna, som lyssnade till dem, voro hänförda af deras kraft och vältalighet. Deras allvarliga vädjanden frambringade tårar från ögon som eljes icke voro voro vana att gråta.

Vi veta ej om Wesley ofta grät under det han predikade, och likväl frambringades icke sådana verkningar genom Whitefields predikningar som under Wesleys. Mr. Southey medgifver, att Wesleys predikningar åtföljdes af större och varaktigare verkningar än fallet var med Whitefields. Människor föllo, under det han predikade, såsom soldater på slagfältet. Under det att han var lugn, kortfattad, försiktig och logisk, var han långt mäktigare till att röra sina åhörares både känslor och förstånd än någon annan man i England. Underbara voro i sanning verkningarna af hans predikningar.

Vi veta att hans uppträdande på predikstolen var mycket behagligt; det var lugnt och naturligt samt mycket uttrycksfullt; hans röst var icke stark, men klar, behaglig och manlig; hans sätt var mycket tilltalande. Hans makt öfver åhörarne var förvånansvärd. Han såg alltid orostiftarne i ansiktet och var vid sådana tillfällen i allmänhet den segrande. Då han en gång var omgifven af en pöbelhop, berättar han, att han »bad om en stol; stormen lade sig och allt blef stilla och lugnt. Mitt hjärta var uppfyldt af kärlek; mina ögon voro fyllda af tårar och min mun var full af öfverbevisande sanningar. Människorna blefvo förvånade; de blygdes; de blefvo nedsmälta och slukade hvarje ord». Det måste i en sådan predikan hafva varit något som det sällan kommer på vår lott att lyssna till.

Beattie hörde honom en gång i Aberdeen hålla en af sina vanliga predikningar. Han säger, att »det var ingen mästerlig predikan, likväl kunde ingen utan en mästare hafva predikat så».

Berättelsen om Wesleys predikan i Epworth på sin faders grafsten är inspirerande. Hän förvägrades att uppträda i den kyrka, hvarest hans ärevördige fader under trettionio års tid hade förkunnat ordet; och under tre på hvarandra följande aftnar stod han på sin faders grafsten och predikade till en stor åhörareskara. »En lefvande son», säger Tyerman, »predikar på sin döde faders graf, emedan pastorn i församlingen icke tillåter honom att tjänstgöra i den döde fadrens kyrka.»

»Jag är öfvertygad», sade Wesley, »att jag gjorde mera godt åt mina Lincolnshire-församlingsbor genom att predika tre gånger på min faders grafsten, än jag gjorde genom att predika tre år på hans predikstol».

Det berättas, att folket grät högljudt under dessa predikningar och att Wesleys röst stundom ej kunde höras, på grund af de ångerfulles höga rop; många voro de som funno frid med Gud på denna gamla kyrkogård. En afton föllo många ned såsom döda, under det ordet förkunnades.

En prestman, som hörde Wesley vid detta tillfälle, säger i ett bref till honom: »Eder närvaro åstadkom en fruktan, som om ni hade varit en varelse från en annan värld».

Hvem ihågkommer namnet på den kyrklige man, som uppträdde med en sådan auktoritet och förvägrade Wesley tillträde till kyrkans predikstol? Hans namn är för länge sedan försänkt i glömska, under det Wesley, som han föraktade, lyser som en stjärna af första storleken och fortfarande skall skina, till dess himlarna försvinna.

III. Wesley som reformator.

De sedernas reformatorer, som hafva skakat nationerna och i några fall angripit regeringar, voro knappast kända på Wesleys tid. Men han såg den annalkande stormen och blåste ett trumpetljud, som icke gaf något ovisst ljud. I dessa saker var han 400 år före sin tid.

1. *Slafveriet.* Den engelska regeringen var på Wesleys tid nära förbunden med slafveriet. Hon hade riktat sig på den afrikanska slafhandeln. Landets stora sjöstäder voro byggda på undertryckta slafvars ben, senor och kött och sammanfogade med deras blod. Att motsätta sig slafveriet var att motsätta sig regeringen.

Wesley mötte detta jättelika onda som en kristlig reformator. Han förenade sig med Clarkson, Wilberforce och andra för att motsätta sig detsamma.

Han framställde slafhandeln som »summan af allt afskyvärdt». Det amerikanska slafveriet förklarar han vara »det värsta onda som någonsin skådat ljuset». Inga tal angående detta ämne hållna under anti-slafverirörelsens dagar öfverträffade dem som flödade från hans läppar.

Hans sista bref, som skrefs endast fyra dagar före hans död, var ställdt till Wilberforce, och i detta uppmanade han honom att framhärda uti sitt välsignelserika arbete. Brefvet hade följande lydelse:

»London, 26 februari 1791.

»Käre herre! Med mindre den gudomliga kraften har uppväckt er att vara en *Athanasius contra mundum* (Athanasius emot världen), kan jag icke se huru ni kan gå igenom med edert ärofulla företag i att kämpa emot det afskyvärda onda, som är en religiös skandal i England och är emot den mänskliga naturen. Om ej Gud själf har uppväckt er just för denna sak, skall ni blifva uttröttad af människor och djäflar. Men 'om Gud är för er, hvem kan vara emot er?' Äro de alla starkare än Gud? O, 'förtröttas icke uti att göra det goda! Gå framåt, i Guds namn och i hans starkhets kraft, till dess äfven det amerikanska slafveriet (det värsta onda som någonsin såg ljuset) skall försvinna från jorden.

Då jag denna morgon läste en traktat, skrifven af en stackars afrikan, blef jag isynnerhet slagen af den omständigheten, att en person, som har en svart hud och blifvit förorättad eller öfverfallen af en hvit man, icke kan förvänta någon godtgörelse; alldenstund det är en lag i alla våra kolonier, att en negers klagomål emot en hvit icke har någon betydelse. Huru afskyvärdt är icke detta!

»Att han som ledt er allt ifrån ungdomen fortfarande må styrka er i detta och alla edra företag, är en bön, som uppsändes af

eder tillgifne tjänare,

John Wesley.»

2. Med afseende på *nykterhetssaken* var han ännu längre framom sin tid än i fråga om slafveriet. Dryckenskap utöfvades af alla klasser, från erkebiskopen ned till den sämste gatsopare. Predikanter i mängd drucko sig druckna, och i sitt druckna tillstånd anförde de pöbeln emot Wesley och hans medarbetare. Wesley dundrade emot rusdrycksförsäljningen, lik en modern nykterhetsifrare. Tag följande ur en af hans predikningar såsom ett exempel:

»Ej heller må vi draga vinning af sådant som skadar vår nästa till hans kropp. Därför må vi icke sälja någonting som fördärfvar hans helsa. Sådant är i främsta rummet rusdrycker. Det är sant, att de kunna användas som medicin vid fysiska oordningar, ehuru detta sällan skulle komma i fråga, vore det ej på grund af läkarnes oförsiktighet. De som bereda och sälja dem endast för detta ändamål kunna hafva rena samveten. Men hvilka äro de, som tillverka och sälja rusdrucker endast för detta

ändamål? Veten I om tio sådana distillatörer i England? Om så, ursäkten dem! Men alla som sälja dem på den vanliga vägen, till hvar och en som vill köpa, äro förgiftare i allmänhet. De mörda hans majestäts undersåtar massvis. De drifva dem likt får till helvetet. Och hvad är deras vinning? Är det icke dessa människors blod? Hvem skulle då väl glädjas öfver deras stora egendomar och kostbara palats? Det låder en förbannelse vid dem. En förbannelse hänger fast i stenarna, bjälkarna, möblerna! Guds förbannelse är i deras trädgårdar, deras gångstigar, deras skogar. En eld från nedersta helvetet brinner där. Blod, blod finns där! Grunden, väggarna, taket, allt är befläckadt med blod! Och kan du, o blodsmänniska, hoppas, ehuru du är 'klädd i purpur och kostbart linne och lefver hvar dag i glädje och prakt' — kan du hoppas att få öfverlåta dina blodsåkrar till tredje generationen? Visst icke! Det finns en Gud i himmelen; därför skall ditt namn blifva utstruket. Likt dessa, som du fördärfvat till kropp och själ, skall minnet af dig med dem förgås.» — Wesleys arbeten, del I. Sid. 344.

Han införde i sin kyrko-ordning en regel, förbjudande »köpande eller säljande af rusgifvande drycker eller att nyttja dem utom i högsta nödfall». Han kämpade alltid för rusdrycksförbud. Han var prohibitionist i princip, och i detta var han långt framom många af denna tidens så kallade nykterhetsvänner.

Till en af sina predikanter säger han: »Rör aldrig rusdrycker. Det är eldsvatten. Det förgiftar säkert, om än långsamt. Det fördärfvar själfva lifskällan».

Han gick lika långt med afseende på bruket af *tobak*. Han förmanar: »Använd icke tobak. Det är ett orent och ohelsosamt bruk, och ju vanligare det är, desto mera bestämd skall du vara att helt och hållet bryta denna onda vana. Må de kristna icke längre vara i denna träldom. Förfäkta din frihet, och det genast; intet vinnes genom ett gradvis afstående». — Del VI. Sid 746.

Sådana voro John Wesleys lärdomar angående dessa ämnen — lärdomar, hvilka vi betrakta såsom ganska märkliga för hans tid, och de äro lika passande för den närvarande tiden.

År 1787 träffade Wesley samman med John Howard, fångvårds-reformationens fader. Han säger: »Jag hade nöjet att samtala med herr Howard, hvilken jag betraktar som en af de störste män i Europa. Ingenting utom Guds allsmäktiga kraft kan iståndsätta honom att genomgå de svårigheter, han har att möta i sitt reformationsarbete. Men hvad kan skada oss, om Gud är på vår sida?» Han säger ytterligare: »Gud har upprest honom till en välsignelse för mänskligheten».

Mötet emellan John Wesley och John Howard var en händelse af det slag, som sällan förekommer i ens lif. Den ene uppenbarade fängelselifvets fördärf och den andre fördärfvet i människornas hjärtan. Den ene försökte göra fängelselifvet mindre omänskligt och den andre försökte göra människornas hjärtan mera heliga.

3. *Kvinnliga predikanter.* Det är sant, att Wesley trodde att kvinnans uppträdande som predikant icke var påbjudet i Nya testamentet, utom i utomordentliga fall. Han säger om Sarah Crosby, att han trodde hennes verksamhet hvila på hennes »särskilda kallelse». Han var också öfvertygad om, att hvarje lokalpredikant hade en liknande kallelse. Om så icke vore förhållandet, kunde han icke under några omständigheter uppmuntra dem att predika. Pauli allmänna regel var: »Jag tillåter icke någon kvinna tala i församlingen;» likväl gör han i utomordentliga fall några få undantag, exempelvis såsom i Korint.

Fru Crosby sade: »Min själ vardt storligen tröstad genom att tala till folket, alldenstund Herren har borttagit alla mina betänkligheter med afseende på det passande uti mitt offentliga upptädande.»

»Jag hoppas, att ni icke har gått för långt», sade Wesley, ehuru hon hade predikat för hundratal. »Ni kunde knappast göra mindre. Allt hvad ni mera kan göra är

att, då I samlens igen, helt enkelt säga dem: 'I hafven bragt mig i en stor svårighet. Metodisterna tillåta icke kvinnor att uppträda som predikanter, ej heller uppträder jag såsom sådan. Men jag önskar endast helt enkelt säga eder hvad Herren gjort med min själ'. Jag kan icke se att ni har brutit något förbud. Fortsätt lugnt och ståndaktigt.» Hon lydde och fortsatte ända till sin död. Andra följde i Sarah Crosbys fotspår. Fru Fletcher predikade och Hester Ann Rogers gjorde i verkligheten detsamma.

Det är sant, att kvinnans uppträdande som predikant aldrig sanktionerades af den wesleyanska konferensen, men det praktiserades dock under Wesleys dagar.

Han slet det band, som hållit kvinnan bunden, och tillät henne att blifva en offentlig försvarare af sann gudsfruktan, att förtälja hvilka stora ting Herren hade gjort med hennes själ.

X KAPITLET.

Slutet och triumfen.

Ehuru förföljelse och motstånd följde John Wesley, från den dag han höjde helighetens standar inom de klassiska väggarna i Oxford, till den stund Guds vagn förde honom till den store Konungens stad, sviktade han aldrig i sin föresats, ej heller minskades hans nit för en enda stund. Allt eftersom han nalkades sitt slut, började det motstånd, som varit så hårdt, att upphöra. På flera platser blef det betydligt minskadt, på andra upphörde det helt och hållet. Att en stor förändring inträdt visades tydligt i den allmänna känslan och rusningen. Pöbeluppträden, som en tid voro så vanliga, hade helt och hållet upphört, och städer och byar, hvilka en gång helsade honom med stenar och ruttna ägg, välkomnade honom såsom den störste bland den moderna tidens evangelister. Många, hvilka en gång betraktade honom som en förryckt svärmare, och bådo honom aflägsna sig från deras trakter, ansågo det som en ära att få välkomna honom som en god och i alla afseenden berömvärd man.

Wesley öfverlefde alla sina tidigare medarbetare. Han såg dem falla för skördemannens lie, den ene efter den andre, till dess han stod allena kvar, vaktande och väntande och sträckande sig efter segerlönen.

Den förste som kallades hädan var den nitiske, djupt gudfruktige och för sin grundliga bildning kände Walsh. Han dog vid tjugoåtta års ålder och var en af sin tids mest framstående bibliske lärde. Hans sista ord voro:

»Han har kommit! Han har kommit!» Och ett moln tog honom bort från människors ögon. Om honom säger Wesley: »En sådan mästare i bibelkunskap har jag aldrig förr sett och väntar jag icke heller att få se igen. Om han blef tillfrågad angående något hebreiskt ord i Gamla testamentet eller något grekiskt ord i Nya testamentet, kunde han efter en liten paus säga, icke allenast huru många gånger det ena eller det andra ordet förekom i bibeln, utan också samma ords betydelse på hvarje särskildt ställe».

Näst efter honom följde den allvarlige, frimodige och uppriktige Grimshaw, hvilken utropade: »Jag är så lycklig som jag kan blifva i denna värld och så förvissad om himmelen, som vore jag redan där. Jag har redan min fot på tröskeln».

Sedan föll Whitefield i Amerika, en af de mest vältalige och verksamme predikanter som någonsin höjt sin stämma ibland människors barn. Wesley blef djupt rörd vid underrättelsen om hans död.

Därpå följde den älskvärde, ärevördige Perronet från Shoveham, hvilken Charles Wesley brukade kalla »metodismens erkebiskop».

Så föll den heligaste mannen på sin tid — den seraflike Fletcher, utropande: »Gud är kärleken! O, att vinden finge bära hans pris till jordens ändar!»

Följde så den smärtsamma underrättelsen om hans broder Charles' frånfälle. Charles Wesley var föga, om något underlägsen Whitefield som predikant; och hans sånger skola lefva så länge det finns hjärtan som längta efter att uttrycka sina känslor i helig sång. Just innan hans lifs silfvertråd brast, uppmanade han sin hustru att skrifva — det var hans sista:

När tyngd af svaghet och af år,
från hvem är det jag hjälp undfår?
Mitt enda hopp är Jesus kär;
han frid och kraft i själen ger.
Låt mig från dig en blick än få
och sedan in i himlen gå!

I samma ögonblick, som Charles Wesley bjöd denna värld farväl, var John i Shropshire, där församligen hade gudstjänst och sjöng följande sång:

»Stäm in, Guds folk, i fröjdfull sång
med dem som kämpat ut;
ty fast vi söndrats mången gång,
vi blifva ett till slut.

En kyrka, köpt med Lammets blod,
en enda gifves blott;
fast skiljd, af dödens hemska flod,
från dem som hädan gått.

Vi äro lefvande Guds här
och lyda Herrens lag.
En trupp gått öfver floden där,
en annan går i dag.

Just nu till evighetens land
gå frälsta själar bort,
och andra stå vid flodens rand
samt följa inom kort.»

Sålunda lämnade honom vän efter vän, men han fortsatte med oförminskadt nit sitt arbete, tills han var öfver 87 år.

På sin sista födelsedag skref han: »Denna dag inträder jag i mitt 88:de år. Under 86 års tid har jag icke känt någon af ålderdomens bräckligheter; mina ögon voro icke skumma, ej heller märkte jag att mina fysiska krafter voro i aftagande. Men sistlidne augusti erfor jag nästan på en gång en märkbar förändring — mina ögon blefvo så svaga, att inga glasögon kunde hjälpa mig; mina krafter aftogo äfven, och de skola helt visst icke återkomma i denna värld. Men jag känner icke den ringaste smärta; det synes endast som om min kroppshydda är utmattad och, mänskligt taladt, mina krafter skola sjunka mer och mer, tills

lifvets slitna fjädrar till sist stanna».

Han presiderade vid sin sista konferens, hvilken hölls i Bristol, den 26 juli 1790. Angelägen att kunna an-

vända hvarje timma och ögonblick i sin mästares tjänst, besökte han Cornwall, London och ön Wight, och därpå återvände han till Bristol. Han begaf sig åter till London, och där såg man honom stå i skuggan af ett stort träd i Winchelsea och predika. Detta var hans sista predikan i fria luften. Ehuru oförmögen att längre predika utom hus, fortsatte han likväl att predika Guds härliga evangelium inom hus. I Colchester trängdes rika och fattiga, prester och lekmän, för att höra honom. I Norwich, där en gång pöbeln våldsamt rasade, mottogs han som en barmhärtighetens ängel. I Yarmouth var huset packadt. I Lynn kommo alla predikanterna i staden, med undantag af en som var lam, för att höra honom.

Åter begaf han sig till London och predikade i alla sina kapell och gjorde äfven förberedelser för att besöka Irland och Skottland, men dessa sista resor nödgades han på grund af vacklande helsa att inställa. Med rätta kallar Tyerman honom »den flygande evangelisten».

Skuggorna blefvo längre, och han syntes vara medveten om att hans slut var nära. Sin sista predikan höll han i Leatherhead, onsdagen den 3 februari 1791. Hans text var Esaias 55: 6: »Söken Herren medan man kan finna honom, åkallen honom medan han är när!» Gudstjänsten afslutades med afsjungandet af Wesleys sång:

»O, må jag, med Guds råd förnöjd,
till slut välkomnas hem med fröjd!
Min kropp och börda läggs nu ned,
min verksamhet är slut därmed!»

Den dagen föll från hans läppar en evangelii trumpet, som hade förkunnat lifvets ord oftare och med större kraft än någonsin blifvit gjordt af en icke inspirerad man.

Slutet kommer.

Wesley hade nått sitt hem — City Road —, den lämpligaste plats, hvarifrån han kunde förflyttas till sitt himmelska hem. Han väntar på vagnen. Hans

vänner äro fulla af ängslan. Josef Bradford sänder följande meddelande till predikanterna:

»Käre bröder! Wesley är mycket sjuk. Bedjen, bedjen, bedjen!»

Blickande tillbaka på hela sitt långa lif af verksamhet och lidande, utropade han:

»Bland syndare förnämligast jag är;
men Jesus dog för mig.»

Följande dagen hördes han säga: »Det finns ingen väg in i det heligaste utan genom Jesu blod».

Med ett hjärta uppfyldt af frid och glädje, sjöng han ofta Watts' hänförande hymn: »Jag vill prisa min Gud så länge jag är till» etc.

Lifsfloden sjunker fort, men ljuset från riket därofvan uppenbarar för hans hänförda ande det eviga hemmets härlighet. Samlande sina återstående krafter, utropade han med glädje: »Det bästa af allt är, att Gud är med oss».

Rummet, hvarest den gode mannen nedsteg i dödsfloden, syntes upplyst af Guds härlighet. Några få af hans predikanter och intima vänner voro där; Bradford, hans mångårige reskamrat; Whitehead, sedermera hans biograf; Rogers och hans nitiska hustru; Charles Wesleys' dotter; Thomas Rankin samt några få andra. De knäböjde omkring det döende helgonets dödsläger. Därpå sade han med dämpad och nästan öfverjordisk röst: »farväl». Det var hans sista. Och under det Bradford i en bön, hvilken måste hafva nått Guds tron, säger: »Höjen, I portar, edra hufvud, höjen eder, I eviga dörrar, att denna ärans arfvinge må draga därin», stannade »lifvets utslitna hjul», och John Wesleys underbara lefnadslopp var slutadt. Det var den 2 mars 1791, kl. 10 f. m.

Hester Ann Rogers, som var närvarande, säger: »Under det att han knappast kunde sägas vara en jordens invånare, alldenstund han var mållös och hans ögon voro stilla, var seger och härlighet skrifvet i hans anlete och liksom darrade på hans döende läppar».

Så lefde och dog metodistsamfundets grundläggare. Det erinrades, att då Wesleys moder låg döende, hon sade: »Barn, så snart jag är gången, sjungen en lofsång». Och nu, då Wesley utandats sin sista suck, sjöngo hans vänner, som stodo omkring hans liflösa kropp, följande sång:

»Väntande att nu mottaga din själ
däruppe din frälsare står.
Genom blodet han göt är nu allting väl;
den uträckta kronan du får.»

I sitt testamente hade han förordnat, att sex fattiga män skulle bära hans kropp till grafven och att de för detsamma skulle erhålla ett pund hvardera. Han förordnade, att ingen likvagn, inga vagnar, ingen ståt skulle få förekomma, undantagandes tårarna från dessa, hvilka älskade honom och följde honom till Abrahams sköte. Alla dessa förordningar blefvo noggrannt iakttagna.

XI KAPITLET.

Inflytandet af Wesleys död och det opartiska bedömandet af hans karaktär.

Wesleys död tilldrog sig en uppmärksamhet utan like, icke allenast i London, utan ock i hela landet. Tusenden af hans folk, tillsammans med resepredikanterna, gingo sörjande öfver honom. Predikstolarne i metodistkapellen och uti många af de öfriga samfundens kyrkor voro draperade i svart, och hundratals predikningar blefvo hållna med anledning af hans död,

Hans outtröttliga nit hade länge blifvit bevittnadt af alla klasser; men hans bevekelsegrunder hade blifvit olika bedömda. Några tillskrefvo det begär efter popularitet; andra ärelystnad och åter andra kärlek till pänningar, men det syntes nu att han hade handlat af idel rena bevekelsegrunder, nämligen för mänsklighetens eviga väl. Många präster både i statskyrkan och bland dissenters talade med stor vördnad om hans långa, verksamma, uppoffrande och gagneliga lif och uppmanade allvarligt sina åhörare att följa honom, såsom han följt Kristus.

»Han var en man», säger lord Macaulay, »hvilkens vältalighet och logiska bevisföring skulle hafva gjort honom ryktbar inom litteraturens värld; hvars snille för organisation och förmåga att styra icke var underlägset Richelieus, och hvilken inlade hela sin förmåga då det var fråga om att i ljuset framdraga det bedrägliga och falska.»

Hans nit blef aldrig försvagadt på grund af svårigheter eller undertyckt af ålder. Världen tillskref detta

hans entusiasm, men han själf tillskref det Guds nåd. Hvad helst det än nu var, har det frammanat den nuvarande generationens respekt. Han, som blef tillbakavisad från alla kyrkor såsom en galning och fanatiker, är nu ansedd värdig den mest framstående nisch i Englands största domkyrka.

»En större poet än Homerus eller Milton må framträda», säger doktor Dobbins, »en större teolog än Calvin, en större filosof än Bacon, en större dramaturg än någon af de beryktade gamle eller nyare; men aldrig en mer framstående väckelsepredikant än John Wesley.»

Tyerman säger: »Då man betraktar honom som ett helt, var Wesley en man *sui generis*. Han står allena. Han har ingen efterträdare; ingen lik honom har lefvat förut, ingen samtida var lik honom. Han var en helgjuten karaktär, sådan som man sällan får se. Hans fysik, hans snille, hans kvickhet, hans gudsfruktan, hans konversation, hans tillmötesgående, hans sätt att vara, hans dräkt, allt gjorde honom så fullkomlig, som vi någonsin kunna förvänta en människa att blifva på denna sidan himmelen». Han uppsteg med lärkan, reste med solen, predikade i de tre konungarikena likt en ängel i nit, betraktade världen som sitt pastorat och dog som en hjälte, utropande: »Det bästa af allt är, att Gud är med oss!»

När skall världen se hans like?

Tre verser från Charles Wesleys berömda sång synes oss passande att här angifva:

»Se helga elden sprida sig,
tänd af Guds nådeshand!
Guds kärleks eld ger ljus och lif
och hjärtan sätts i brand.
Han kom till denna låga jord
en eld att tända här.
må i hvart hjärta den bli spord,
O, Jesus Kristus kär.

Väl ringa var begynnelsen,
lik senapskornet blott;
men framgång ordet haft alltse'n,

hvarhelst det blifvit sådt.
Och hvarhelst det förkunnas, där
det fästen nederslår.
Det frälsar, renar, fröjdar, lär;
bevara det förmår.

Upp steg ett moln — det var ej stort,
blott som en mänskohand.
Nu har dock hvarje land fått sport
en röst från himlens land.
Vi löfte fått om skurar mång';
se droppar falla re'n!
Låt oss nu stämma upp vår sång
till Herrens pris allen'.»

Teologie doktor Rigg, författaren af »*Den lefvande Wesley*» säger: »Ingen ensam man har under århundraden, sedan Luthers tid, rört världen såsom John Wesley rörde den.»

Doktor Abel Stevens, metodismens historieskrifvare, säger att Wesley »egde i utomordentlig grad ett drag af en mästares själ — förmågan att genast till ett kunna sammanföra och använda så väl de yttre dragen som enskildheterna uti en plan. Det är denna förmåga som bildar det filosofiska snillet i vetenskapen; det är af vikt för den framgångsfulle ledaren och store statsmannen. Detta är illustreradt i metodismens hela styrelseform.»

Biskop Coke säger, på tal om Wesleys stora välgörenhet: »Han egde mycket af kärleken som tror och hoppas allting, och han var ofta föremål för bedrägeri; visdomen sof vid kärlekens dörr. Om det var något fel i hans offentliga karaktär, så var det en för stor gifmildhet.»

Mr Lecky har detta att säga: »Den evangeliska rörelse, hvilken direkt eller indirekt uppkom genom Wesleys verksamhet, uppväckte en allmän religiös känsla, som i hög grad inverkat på nästan hvarje religiöst samfund i samhället, på samma gång som den haft en välgörande inverkan på parti-politiken.»

I Greens »*Engelska folket historia*» framställas Wes-

ley och Whitefield sålunda: »Såsom predikant stod Wesley näst efter Whitefield; såsom psalmdiktare stod han närmast sin broder Charles. Men utom dessa gåfvor hade han egenskaper, uti hvilka de båda andra kommo mycket till korta — en outtröttlig flit, sund omdömesförmåga, makt öfver andra, en märklig organisationsförmåga och en lycklig förening af tålamod och saktmod, hvilket allt bidrog till att göra honom till en framstående folkledare». »Om människor skola bedömas efter de verk de hafva utfört, kan John Wesley knappast undgå att blifva ansedd som den främste i den religiösa världen sedan reformationens dagar.»

När domprosten Stanley år 1876 aftäckte den minnestafla, som blifvit insatt i Westminster Abbey till minne af John och Charles Wesley, bestående af medaljongprofiler af dessa store män, sade han: »John Wesley är framställd såsom predikande på sin faders graf, och jag har alltid tänkt att detta är liksom en framställning af hans förhållande till våra nationella institutioner. Han tog sin plats på sin faders graf — på landets och kyrkans ärevördiga och ärftliga traditioner. Det var den plats, från hvilken han talade till världen; det var icke från misshälligheten, utan från öfverensstämmelsens. Det var i anslutning till de troende kristna i alla tider, han frambringade den stora väckelse, som sedan aldrig slocknat i den engelska kristenheten. Jag är benägen att tro det vara på grund af hans framträdande just på den tiden, då han med orätt blef föremål för ringaktning, som den religiösa hänförelse, som nu finnes, kom till stånd i våra församlingar och att vi därför stå i stor tacksamhetsskuld till honom och att detta minnesmärke bör placeras bland deras som erkännas som Englands välgörare».

»Dessa män», säger han, »hafva fullkomlig rätt till denna nationella och förblifvande ärebetygelse.»

Augustinus Birrell, drottningens rådgifvare och medlem af parlamentet, säger i en föreläsning, som han höll i det kungliga institutet i London: »John Wesley föd-

des år 1703 och dog år 1791. Hans lefnad räckte under hela det 18:de århundradet, af hvilket han var en af de märkligaste och nitiska personligheter; och hans dagböcker innehålla de mest förvånande framställningar som någonsin skrifvits af en människa. De, hvilka deltagit i ett parlamentsval, veta huru ansträngande denna strid är; men John Wesley kämpade för Kristi sak i alla tre de förenade rikena, och under striden, hvilken varade i 44 år, gaf han större offer åt sin sak än någon som förut lefvat. Han reste vanligen flera tusen eng. mil om året, och äfven då han var gammal färdades han sällan mindre än fem tusen mil. Wesley utgjorde en stor del af det 18:de århundradet och hans lif kan därför gifva oss en klar öfverblick af detsamma. Han var en lugn, klarsynt man, och hade han offrat sin förmåga för något annat ändamål än befrämjande af religionen, skulle han hafva förvärfvat sig en stor förmögenhet; men ända från barndomen lärde han sig att betrakta befrämjandet af Kristi rikssak i världen såsom sin kallelse».

Så framställdes John Wesleys lif och verksamhet af opartiska personer, sedan tillräcklig lång tid förflutit för iakttagandet af denna verksamhets inflytande på världen.

På monumentet i Westminster Abbey finns följande inskription:

JOHN WESLEY, M. A.

Född juni 17, 1703; död mars 2, 1791.

CHARLES WESLEY, M. A.

Född december 17, 1707; död mars 29, 1788.

Följande är ingraveradt på minnesstenen:

»Jag betraktar hela världen som mitt pastorat.»

»Det bästa af allt är, att Gud är med oss.»

»Gud begrafver sina arbetare, men fortsätter sitt verk».

De två första satserna uttalades af John Wesley, och den sista af Charles Wesley.

REGISTER.

		Sid.
Förord af biskop Mallalieu		3
Företal af författaren		6
Kap. I:	Född i bekymmersam tid	7
» II:	Wesleys tidigare lif	11
» III:	Uppkomsten af den heliga klubben	14
» IV:	Wesley i amerika	18
» V:	Wesleys religiösa erfarenhet	27
» VI:	Wesleys mångfaldiga arbeten	34
» VII:	Wesleys husliga förhållanden	41
» VIII:	Wesleys förföljelser	47
» IX:	Wesley såsom människa, predikant och reformator:	
	1 Wesleys personliga utseende	57
	2 Wesley som predikant	58
	3 Wesley som reformator	61
» X:	Slutet och triumfen	66
» XI:	Inflytandet af Wesleys död och det opartiska bedömandet af hans karaktär	72

Pris 50 öre